

Jõgevamaa arengustrateegia 2035+

Sisukord

Kasutatud lühendid	3
1 Jõgevamaa arengustrateegia 2035+ lühikokkuvõte	4
2 Jõgevamaa arengustrateegia koostamise protsess ja elluviimise korraldus	6
3 Jõgevamaa arenguvõimalused ja –vajadused	8
3.1 Inimareng ja sotsiaalne taristu.....	8
3.2 Majandusareng ja ettevõtlus.....	10
3.3 Keskkond, tehniline taristu ja liikuvus.....	11
4 Jõgevamaa strateegilise arendamise mudel.....	13
4.1 Strateegilised prioriteedid	13
4.2 Jõgevamaa arenguvision.....	17
4.3 Strateegiliste võtmeteemade eesmärgid ja tegevussuunad	18
4.4 Arengustrateegia ruumiline üldlahendus.....	27
5 Valdkondlik arendustegevus.....	28
5.1 Haridus ja noorsootöö	28
5.2 Kultuur, vaba aeg ja sport.....	30
5.3 Sotsiaalhoolekandeline abi, tervishoid ja turvalisus	31
5.4 Liikuvus: teedevõrk ja ühistransport.....	33
5.5 Kommunaalteenused, energeetika ja tehniline taristu.....	35
5.6 Puhkemajandus ja turism	37
6 Toimepiirkonnad ja keskuste võrgustik	39
7 Jõgevamaa arengustrateegia seosed maakonna kohalike omavalitsuste arengukavadega, piirkondlike ja riiklike strateegiadokumentidega	43

Lisa 1. Jõgevamaa arengustrateegia tegevuskava 2023-2026

Kasutatud lühendid

EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

JAEK – Sihtasutus Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus

JÜTK – Mittetulundusühing Jõgevamaa Ühistranspordikeskus

KIK – Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus

KOV – kohalik omavalitsus

MARO – maakondlik arendusorganisatsioon

PRIA – Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet

RTK – Riigi Tugiteenuste Keskus

DMO – *Destination Management Organisation* (sihtkoha arendusorganisatsioon)

KEKK - Jõgevamaa Kliima ja Energia kava

1 Jõgevamaa arengustrateegia 2035+ lühikokkuvõte

2017. aasta haldusreformi järgselt koosneb Jõgevamaa kolmest senisest oluliselt võimekamast kohaliku omavalitsuse üksusest. Erinevalt mitmetest teistest Eesti maakondadest on kõigi moodustunud valdade puhul tegemist territoriaalselt sidusate - keskust ja tagamaad ühendavate – valdadega. Teisest küljest iseloomustavad varasema tiheda koostöökogemuseta valdasid kasvuraskused. Ühine identiteet on seal endiselt kujunemisel. Mitmed asulad on algatanud protsesse territoriaalse kuuluvuse muutmiseks. Haldusreformi raames toimunud maavalitsuste kadu ning kohaliku omavalitsuse (KOV) üksuste arvu märkimisväärne vähenemine tugevdas kahtlusi Jõgevamaa kui maakonna ja KOV-üksuste koostööpiirkonna vajalikkuse järele. Arengustrateegia käsitleb neid kahtlusi mitte kui probleemi vaid väljakutset, millele otsitakse lahendusi. Valdade kasvanud võimekusest hoolimata on säilinud maakondliku koostöö vajadus.

Paljud Jõgevamaa arengueeldused on siiski püsivad ja sarnased enamusele teistele Eesti maakondadest. Selektiivse väljarände tulemusel maakonna elanikkond väheneb ja vananeb. Oluline on Jõgevamaa paiknemine Tartu linnastu kaugemas mõjualas, Lõuna-Eesti ja Põhja-Eesti peamistel ühendusteedel. Sotsiaal-majandusliku arengu peamine lähtekoht on siiski see, et Jõgevamaa on maalise asustusega maakond, mille majanduses domineerib kohalike loodusressursside väärimisel põhinev majandus – põllu- ja metsamajandus, kalandus, toiduainetetööstus, puidutööstus, maaturism. Maakonnal on head looduslikud ja maastikulised eeldused kvaliteetse elukeskkonna pakkumiseks.

Lähtudes maakonna arengueeldustest määratletakse strateegias neli valdkondade ülest prioriteetset teemat: maakonna toimivus ja maine; tootlikkus ettevõtluses; elanike sotsiaalne aktiivsus ja kaasatus; elukoha ja eluaseme väärtus. Edu ja eesmärkide saavutamine neis neljas teemas on võtmetähtsusega maakonna jätkusuutliku arengu ja elanike heaolu tagamiseks. Nende nelja võtmeteema strateegiline prioriteetsus maakonna arengustrateegias väljendub eelkõige kolmes aspektis:

- 1) Strateegia üldeesmärgid koos seiratavate sihtväärtustega määratakse (üksnes) võtmeteemade raames;
- 2) Maakonna strateegilise arengu visioon, mis täiendab varasemalt maakonnaplaneeringus sõnastatud maakonna ruumilise arengu visiooni, sõnastatakse võtmeteemade alusel;
- 3) Võtmeteemade probleemide lahendamiseks ja leevendamiseks kavandatakse asjakohaseid valdkonnaüleseid tegevuste kogumeid.

Võtmeteemade raames kavandatud arendustegevused on eesmärkide saavutamiseks vajalikud, kuid kindlasti mitte piisavad. Seetõttu sisaldab maakonnastrateegia ka valdkondlikke arendustegevuste kavasid kuues teemavaldkonnas: 1) Haridus ja noorsootöö; 2) Kultuur, vaba aeg ja sport; 3) Sotsiaalhoolekandeline abi, tervishoid ja turvalisus; 4) Liikuvus: teedevõrk ja ühistransport; 5) Kommunaalteenused, energeetika ja tehniline taristu; 6) Puhkemajandus ja turism. Nendes valdkondade raames kavandatud tegevussuundade ja tegevuste puhul eeldatakse, et lisaks valdkondlikule arengule panustavad need ka üldisemate strateegiliste eesmärkide saavutamisse.

Tulenevalt maakonna arengustrateegia mitmekülgsest ülesandest suunata maakondliku tasandi (ühis)tegevusi, tugevdada kohaliku omavalitsuse üksuste taotlusi riiklike toetuste ja investeeringute saamiseks ning kirjeldada piirkondlikke vajadusi riiklike poliitikate ruumitundlikkuse suurendamiseks on strateegias vastavalt struktureeritud ka vajalikud arendustöö tegevussuunad:

- Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed;
- Ettepanekud riiklike poliitikate säilitamiseks või muutmiseks.

Selline tegevussuundade eristus kirjeldab ühtlasi ka tõsiasja, et Jõgevamaa areng sõltub olulisel määral selle kohaliku omavalitsuse üksuste, riigi ja maakonna tasandi organisatsioonide kooskõllalisest ja vajadusel ka koordineeritud tegevusest. Siiski tuleb silmas pidada, et vähemalt samavõrra olulise panuse maakonna arengule annavad siinsed elanikud, ettevõtted ja kodanikuühendused. Seega, nende ühiskondlik "aktiveerimine" on maakondliku ja kohaliku tasandi arendustöö läbivaks ülesandeks.

Maakonna arengustrateegiat täiendab selle tegevuskava aastateks 2023-2026, kus iga kavandatud tegevuse kohta on võimalusel määratletud teostamise aeg ja eelarvekulud, finantsvahendite allikad, tegevuse elluviimise eest vastutav organisatsioon ja kaasatavad partnerid.

Maakonna arengustrateegia suunab Jõgevamaa arengut koos maakonna kolme valla arengukavadega ning Jõgeva maakonnaplaneeringuga (endiste Avinurme ja Lohusuu valdade territooriumite osas ka 2016. aastal kehtestatud Ida-Viru maakonnaplaneeringuga). Maakonnaplaneeringu põhifookus on Jõgevamaa ruumilisel arengul.

2 Jõgevamaa arengustrateegia koostamise protsess ja elluviimise korraldus

Kooskõlas kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muudatustega on alates 2018. aastast maakonna arengukavade koostamise korraldamise ülesanne antud maakondlikele arendusorganisatsioonidele (MARO). Kui üldjuhul täidab Eesti maakondades MARO rolli maakondlik omavalitsuste liit, siis Jõgevamaal on selleks määratud SA Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus (JAEK), kelle nõukogus on maakonna valdade - Jõgeva, Mustvee ja Põltsamaa valla - esindajad.

Jõgevamaa arengustrateegia uuendamine toimus perioodil september 2022 – jaanuar 2023. Strateegia uuendamisel lähtuti Rahandusministeeriumi poolt koostatud juhendmaterjalist. Aluseks võeti 2019. a volikogude poolt vastuvõetud arengustrateegia, mida ajakohastati ning uuendati lähtuvalt hetkeolukorrast ja vajadustest. Arengustrateegia uuendamise ja tegevuskava koostamise protsessi juhtis JAEK. Töö läbiviimiseks moodustati strateegia juhtrühm ja töörühm. Protsessi ülesehitus ja juhtimismudel kooskõlastati JAEK nõukogus.

Maakonna strateegia koostamiseks moodustatud juhtrühma kuulusid Jõgevamaa igast kohalikust omavalitsusest volikogu esimees, vallavanem ja arendustöötaja. Lisaks olid kaasatud Jõgevamaa Koostöökoja tegevjuht ja Rahandusministeeriumi esindaja. Juhtrühma tööd juhtis JAEKi juhataja. Arengustrateegia valmimiseks moodustati lisaks töörühm koosseisus: Mustvee, Jõgeva ja Põltsamaa valla arendustöötajad, JAEKi juhataja ja kaasatud konsultant. Omavalitsuste arendustöötajad olid ühtlasi ka teemarühmade juhid.

2022. a novembris-detsembris viidi läbi arutelud teemarühmades lähtuvalt strateegia võtmeteemadest:

- 1) Maakonna toimivus ja maine
- 2) Tootlikkus ettevõtluses
- 3) Elanike sotsiaalne aktiivsus ja kaasatus
- 4) Elukoha ja eluaseme väärtus

Teemarühmade seminaridele olid kaasatud erinevate sektorite esindajad, sh maakonna ettevõtjad ja kodanikeühendused. Kaasatud olid ka maakondlike katusorganisatsioonide (nt Jõgevamaa Ühistranspordikeskus, Jõgevamaa Põllumajandustootjate Liit) ja omavalitsuste hallatavate asutuste (haridusasutused, sotsiaalkeskused jt) ja riigiasutuste esindajad. Teemarühmade seminaridel viidi läbi rühmatöö ja arutelu, mille raames vaadati üle strateegiliste võtmeteemade eesmärgid ja tegevussuunad. Iga teemarühm vaatas lisaks üle vastava võtmeteemaga haakuvad valdkondlikud arendustegevused ja ettepanekud. Arengustrateegia avalikustamise perioodil tutvustati dokumenti Jõgevamaa kohalike omavalitsuste volikogudes ning muudatusettepanekuid oli võimalik teha kõikidel soovijatel.

Arengustrateegia visioon ja arengumudel annab üldise raamistiku maakondlikule arendustegevusele, mis on suunatud arengustrateegias püstitatud eesmärkide saavutamisele. Strateegia elluviimine toimub kombineerides ühelt poolt alt-üles toimivaid algatusi ning teiselt poolt strateegia koostamisel osalenud partnerorganisatsioonide koostööd. Jõgevamaa ees seisvaid väljakutseid saab lahendada maakonna

kohalike omavalitsuste, ettevõtete, asutuste ja huvirühmade võrgustikud koostöös Eesti riigiasutustega.

Võtme- ja valdkondlike teemade juures on välja toodud ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks. Ettepanekute tegemisel on koordineeriv roll JAEK-il.

Arengustrateegia rakendumise seire eestvedajaks on JAEK. Vähemalt kord kahe aasta jooksul koostab JAEK ülevaate sellest, kas ja kuivõrd on suudetud läheneda seatud eesmärkidele ning sellest, millised kavandatud projektid on möödunud perioodi jooksul ellu viidud ja millised mitte. Iga aasta oktoobris saadetakse kohalikele omavalitsustele, maakondlikele katusorganisatsioonidele ja maakonnas tegutsevate riigiasutuste esindajatele tegevuskava uuendamise teavitust ning kogutakse kokku laekunud ettepanekud. Vajadusel täiendatakse tegevuskava uute sisenditega ning muudatused kinnitatakse Jõgevamaa kohalike omavalitsuste volikogude poolt.

Arengustrateegia seireraportite arutelu toimub SA JAEK nõukogu koosolekul, kuhu kaasatakse vajadusel erinevaid osapooli. Seireraportid kinnitab JAEK nõukogu.

3 Jõgevamaa arenguvõimalused ja –vajadused

3.1 Inimareng ja sotsiaalne taristu

Rahvastik

Jõgevamaa on kahaneva ja vananeva rahvastikuga piirkond. 2022. a alguse seisuga elas maakonnas Statistikaameti andmetel 27 892 elanikku. Viimase 10 aasta jooksul on maakonna rahvaarv vähenenud 7,5% võrra. 65 aastaste ja vanemate elanike osakaal on samal ajal kasvanud 19%-lt 25%-ni. Võrreldes 2018. aastaga, on märgatavalt vähenenud 20-24. ja 25-29. aastaste arv Jõgevamaal. Tegemist ei ole Euroopas ega Eestis erandliku trendiga - kuni 50% Euroopa regioonidest ning valdav osa Eesti maakondadest on kahanevad ja vananevad. Rahvaarvu vähenemise peamiseks põhjuseks maakonnas on noorte haridus- ja tööränne, kuid ka sündide madal tase maakonnas ei anna hetkeseisus alust positiivseteks rahvastikuproгноosideks. Samas ei ole rahvastikuarengu trendid paikkondlikult siiski ühesugused – maakonnas on ka kasvava elanikkonnaga külasid.

Maakonna eripäraks võrdluses enamuse Eesti maakondadega on see, et äärelinnalise uusasustuse areng on toimunud väga tagasihoidlikes mahtudes. Uusi eluruume on viimasel kümnendil lisandunud üksikuid. Maakond omab tervikuna, sealhulgas selle väikelinnad, potentsiaali toimida igapäevaselt Tartuga seotud linnalähedase elukohana.

Rahvastikuarengu üldistest trendidest ning maakonna territoriaalsest asendist tulenevalt on maakonnal otstarbekas lähtuda arendustegevuses nutika kahanemise kontseptsioonist, kus põhirõhk on olemasolevate ressursside jätkusuutlikul ja säästlikul kasutamisel, inimeste ja organisatsioonide kvalitatiivsel arengul. Samaaegselt tuleb tagada ka valmisolek Eestis toimuva rändepöörde (negatiivse rändesaldo asendumine positiivse rändesaldoga) võimalusteks – st. välisriikidest tagasi tulevate inimeste – kaasamiseks maakonna arengu hüvanguks.

Maakonna toimivus

Haldusreformi käigus likvideeriti maakondlik omavalitsusliit ning alates 2018. a on maakondliku arendusorganisatsiooni ülesandeid täitnud JAEK. See on lisanud uusi väljakutseid maakonna toimivusele ja võimele mõjutada piirkonna arengut riiklike poliitikate kontekstis. Jõgevamaa territoriaalset sidusust säilitab rida maakondlikke ühisorganisatsioone: SA Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus, MTÜ Jõgevamaa Ühistranspordikeskus, Jõgevamaa Koostöökoda, Jõgevamaa Kodukandi Ühendus, Jõgevamaa Spordiliit Kalju, MTÜ Jõgevamaa Kultuurikoda, Jõgevamaa Pensionäride Ühendus, MTÜ Jõgevamaa Põllumeeste Liit, Jõgevamaa Puuetega Inimeste Koda, Tulundusühistu Jõgevamaa Põllumajandustootjate Liit.

Kodanikuühiskond

Kodanikuühiskonna arengus on toimunud rida positiivseid muutusi – suurenenud on külaseltside ja külavanemate arv, tegutsevad maakondlikud koostööorganisatsioonid (Jõgevamaa Kodukandi Ühendus,

Jõgevamaa Koostöökoda), lisandunud on erinevaid huvikaitse- ja teenuseid osutavaid ühendusi (lastehoid ja laste mängutoad, kohaliku toidu võrgustik jne). Külaseltsid on tänu pikaajalisele tegutsemisele ja erinevatele maaelu toetusmeetmetele muutunud tugevateks kohaliku kogukonna eestkõnelejateks. Enamusel neist on korralikud seltsimajad, milles osutatakse teenuseid ja teenitakse omatulu. Samas tegutsevad kodanikuühendused eelkõige kultuuri- ja seltsielu ning kohaliku elukeskkonna edendajatena, oluliselt vähem sotsiaalvaldkonnas, kus vajadused teravaimad. Maakonna mittetulundusühingute nõustamine on üks SA JAEK poolt pakutavatest teenustest.

Jõgevamaa Koostöökoja arengustrateegia kohaselt on maakonna 213 asustusüksusest 87 (40,9%) puhul olemas MTÜ vormis tegutsevad aktiivsed kogukonnaelu edendavad organisatsioonid. Eesmärk on tagada kodanike, kogukondade ja neid esindavate kodanikuühenduste tegutsemisvõimekuse kasv ja kaasamine avaliku võimu poolt kohaliku elu arendamisse.

Hariduselu

Hariduse arenguvajadusi ja -võimalusi maakonnas kujundab õpilaste arvu vähenemine, mistõttu tuleb omavalitsustel tegeleda haridusvõrgu optimeerimise valikutega. Põltsamaa vald on haridusvõrgu reformi läbi viinud valdade ühinemise järgselt. Samuti on vajalikke otsuseid vastu võtnud Jõgeva vald. Hariduselu arengutes on tähtis roll riiklikul hariduspoliitikal, mille tulemusel on asutatud Jõgevale riigigümnaasium. Riigigümnaasiumite kontseptsiooni elluviimisega kaasnes surve väikelinnade ja alevike täistsüklikoolide gümnaasiumiastmete sulgemiseks. Gümnaasiumiealiste noorte kohalolu ja aktiivsus on tähtsad väikelinnade ja nende kaudu laiemate piirkondade elujõu säilitamiseks. Kõrg- ja kutsehariduse tasemel on Jõgevamaa paratamatult olukorras, kus noorte edasiõppimine tähendab üldjuhul (va Luua Metsanduskooli õpilaste osas) ka lahkumist maakonnast.

Gümnaasiumihariduses konkureeritakse eelkõige Tartu linna koolidega, aga ka näiteks Nõo Reaalgümnaasiumiga. Riigigümnaasiumi tegutsemine Jõgeval peaks maakonna konkurentsipositsiooni tugevdama, kuid ka Põltsamaal ja Mustveel on vajalik arendustegevus gümnaasiumihariduse jätkusuutlikkuse tagamiseks. Põltsamaal on eelkõige õppesuundade välja arendamisega oluline samm sellel teel juba tehtud. Mustvee valla esmaseks väljakutseks on leida sobiv organisatoorne vorm eesti ja venekeelse hariduse lõimimiseks, mis muuhulgas võib pakkuda täiendavaid võimalusi õpilaste sisseerandeks. Terviklikult käsitleb maakondlikku haridusvõrgustikku maakonnaplaneering.

Sotsiaalne kaitse, tervishoid ja turvalisus

Sotsiaalhoolekandelistes abis ja tervishoius kaasneb elanikkonna vananemisega teenusvajaduse kasv. Teenusvajaduse kasvu rahuldamisel ja samaaegselt teenuste kvaliteedi tõstmisel lähtutakse Eestis kahest peamisest põhimõttest – esiteks iseseisvat toimetulekut võimaldavate kodus osutatavate teenuste (koduhooldus, koduõendus) osakaalu suurendamine ning teiseks kompetentside koondamine ja võrgustumine.

Eriarstiabi valdkonnas on üldisemaks trendiks teenuste arvu vähenemine maakondlikes ja kohalikes haiglates. Riiklikest arengusuundumustest lähtuvalt on pikemas perspektiivis vältimatu Jõgeva Haigla võrgustumine Tartu Ülikooli Kliinikumiga ning põhiküsimus on selle mõjus eriarstiabi teenuste kohapeal kättesaadavusele.

Jõgeva maakonnas on rajatud kõikidesse valla keskustesse esmatasandi perearstikeskused, kus lisaks perearstidele on olemas vähemalt iseseisev ämmaemanda teenus, koduõendusteenus ja füsioteraapia. Täiendavalt on tervisekeskustel kokkulepped erinevate eriarstiabi teenuste osas: kirurgid, silmaarstid, psühholoogid, günekoloogid jne. Lisaks on perearstide vastuvõtud esmatasandi tervisekeskuste väliselt. Tervisekeskused on valmis pakkuma rohkem eriarstiabi teenuseid, mida elanikud kohapeal vajavad, kuid seda takistavad Tervisekassa hangete tingimused.

Ka sotsiaalhoolekandelistes abis on arenguvajadused ja -probleemid sarnased. Kompetentsi koondamiseks väiksemate sihtrühmadega teenuste osutamisel on vajalik valdade vaheline koostöö. Teenuste kättesaadavuse huvides on vajalik arendada koduteenuseid ning mobiilseid teenuse osutamise vorme. Samaaegselt tuleb lahendada personali ja finantsressursside nappuse küsimusi.

Elukeskkonna turvalisuse ja tervislikkuse osas on maakond Eesti kontekstis väga konkurentsivõimeline. Kuritegevuse tase on madal ja kahanevas trendis, väikelinlik ja maaline ümbrus ilma märkimisväärtete keskkonnatervise riskideta. Halvem on olukord sotsiaalprobleemidega kaasneva elulaadi – alkoholismi, narkomaania, mittetervisliku toitumise, vähese liikumisaktiivsuse ja üldise terviseteadlikkuse - poolt põhjustatud turvalisuse ja terviseriskidega. Seetõttu on suured arenguvajadused ennetustöös ja rehabilitatsiooni valdkonna tegevustes.

3.2 Majandusareng ja ettevõtlus

Regionaalne kogutoodang ja selle struktuur

Jõgevamaa panus Eesti sisemajanduse koguprodukti (SKP) on väike, 2021. aastal moodustas 1,2%. Sektoraalses struktuuris on sarnaselt muu Eestiga kasvavas trendis teenusmajandus, mis moodustab 56,6% maakonna SKT-st. Maakonna tugevusteks on primaarsektor, mille osakaal on maakondade võrdluses suurim, põllu- ja metsamajanduse ning kalanduse ettevõtete toodangut väähindavad puidu- ja toiduainetetööstuse tootmisettevõtted. Ka turismisektoris on kultuuriturismi kõrval parimad eeldused nimelt maa- ja loodusturismi sektorites. Maakonna konkurentsieeliseks maamajandusel põhineva ettevõtluse arendamisel on kohalikud kompetentsikeskused – Jõgeva alevikus asuv Maaelu Teadmuskeskus (endine Eesti Taimekasvatuse Instituut) ja Luua Metsanduskool.

Ettevõtlus ja tootmisalad

Maakonna ettevõtlusstruktuuris domineerivad mikroettevõtted (vähema kui 10 töötajat), mida oli 2021. aastal 95% tegutsevatest ettevõtetest. 10 ja enama töötajaga ettevõtteid oli 2021. aastal kokku 118. 10 ja enama töötajaga ettevõtete ja nende töötajate arv on Jõgevamaal sarnaselt mitmele teisele väikemaakonnale alates 2010. aastast kahanenud.

Maakonna ettevõtete tööviljakus hõivatu kohta (müügitulu alusel) on alates 2010. aastast kasvanud heas tempos, kuid jääb 2020. aasta seisuga siiski 16% Eesti keskmisest tasemest alla (vastavalt 125 tuhat ja 149 tuhat eurot hõivatu kohta). Maakondlikus võrdluses on Jõgevamaa 8. kohal.

Suuremad maakonna tootmisettevõtted ja -tehased 2022. a käibe alusel on Orkla Eesti AS gruppi kuuluv Põltsamaa Felix tehas, AS Palmako ukse- ja aknatehas, Aktsiaselts Konesko masinaehitustehas ja AS Puit-Profiil Põltsamaal ning AS MO-Puit Jõgeva, mööblitootja Osaühing Softcom, puitehitiste tootja Aktsiaselts Valmeco ja tekstiiliettevõtte Osaühing Nordlanden Jõgeval. Jõgeva lähedal Painkülas tegutseb rapsitehas AS Scanola Baltic ning metallitööstlusettevõtte Osaühing Birger.

Uute tootmisettevõtete teke peaks üldise põhimõttena toimuma eelkõige Jõgeva maakonnaplaneeringus määratletud potentsiaalsetel ettevõtlus- ja tööstusaladel, kus on võimalik ühiselt lahendada tehnilise taristuga seonduvaid küsimusi. Prioriteet tuleks anda tootmisaladele, mille logistiline asend on sobiv säästlikuks töörandeks (sh ühistranspordi kasutamine) ning elukeskkonda mittehalvendavaks toorme ja kaupade veoks. Senised arengud tootmisalade välja arendamisel on olnud tagasihoidlikud.

Tööturg

Maakonna keskmine töötasu on viimastel aastatel sünkroonis teiste maakondadega kasvanud, kuid jääb ikkagi Eesti keskmisele 20% võrra alla. Võrdluses Eesti üldiste arengutrendidega, aga ka näiteks Tartu ja Järva maakondadega on palgaskv jäänud tagasihoidlikumaks.

Tööhõive ja töötuse trendid on seotud laiemate majandusüklitega, mis 2022. aastal on seoses ülemaailmsete kriisidega pigem ebasoodsas arengufaasis. Töötuse määr on maakonnas suhteliselt madal - töøjõu-uuringu 2020. aasta andmetel 6,5% ehk pisut üle Eesti keskmist 5,9% taset. Registreeritud töötuse määr on 2022. aasta detsembris Töötukassa andmetel 7,4%, võrrelduna Eesti keskmise 8%-ga. Töøjõus osalemise määr on viimastel aastatel tõusnud (2021. a 64,8% tööealisest elanikkonnast), kuid jääb siiski Eesti keskmisele (71,1%) alla.

3.3 Keskkond, tehniline taristu ja liikuvus

Looduslik keskkond ja asulamiljöö

Jõgevamaa looduskeskkond ning siinsed maastikud – Vooremaa voorestik, Peipsi rannik, Põltsamaa jõe kalda-alad - on heaks eelduseks väärtusliku elukeskkonna kujunemiseks kogu maakonnas. Ehitatud keskkond on maakonnas samas ebaühtlase tasemega. Ühelt poolt on paljude asulate ja asumite üldine heakord viimasel kümnendil paranenud. Teiselt poolt on rahvastiku kahanemise tingimustes osa elu- ja tootmishooneid kasutusest välja langenud, lagunemas ning vähendavad sellisena avaliku ruumi ja elukeskkonna kvaliteeti. Esmaseks arenguvajaduseks on linnade ja alevike asulakeskuste uuendamine kaasaegseid ruumidisaini lahendusi kasutades.

Uuselamuarenduse mahud on maakonnas olnud väga tagasihoidlikud ning ka korterelamute renoveerimisega ja energiasäästlikumaks muutmisega on alles alustatud. Oluliseks renoveerimistegevuse piiranguks on kinnisvara madal hind maakonnas ning tulenevalt sellest ka investeeringute vähene tasuvus.

Nende probleemide lahendamisel võiks maakonna asulate väiksus ja rahulik looduslähedane elukeskkond muutuda konkurentsieeliseks, näiteks võrdluses Tallinna ja Tartuga, seda eeldusel, et tagatud on mugavad

ühendused suuremate keskustega.

Keskkonnateadlikkus

2023. aastal valmis Jõgevamaa Kliima ja Energia kava (KEKK), mis sisaldab tegevuskava nii maakonna kui ka valdade tegevusteks. Jõgeva maakonnale on kliimakava kohaselt püstitatud kaks strateegilist eesmärki:

1. Vähenenud kasvuhoonegaaside heide ja suurenenud süsiniku sidumine, mis viib kliimaneutraalsuseni aastaks 2050;
2. Vallad, ettevõtted, organisatsioonid ja elanikud kohanevad edukalt kliimamuutustega.

Esimene eesmärk sisaldab teadlikkuse tõstmist, hoonete ja taristu energiatõhususe parandamist, säästvate liikumisviiside arendamist, taastusenergia osakaalu suurendamist, süsiniku sidumist ja ringmajanduse arendamist. Teine eesmärk sisaldab kliimamuutustega kohanemist toetava taristu arendamist, looduskeskkonna ja ökosüsteemide terviklikkuse säilitamist, teadlikkuse tõstmist ja koostöövõrgustike arendamist. Meetmetesse saavad läbi erinevate tegevuste panustada nii avalik sektor (sh nii riik kui ka maakonna kohalikud omavalitsused), ettevõtjad, kolmanda sektori asutused (sh korteriühistud) kui ka kõik maakonna elanikud.

Tehniline taristu

Tehniline taristu on maakonna asulate lõikes väga erinevas seisus. Keskkonnakaitselistel kaalutlustel nõuab kõige kiiremat lahendust veemajandus Peipsi rannikul asuvates asulates, kus on vaja edasi arendada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni süsteeme. Kvalitatiivset hüpet nõuab reovete kohtkäitluse korraldatus. Suuri investeeringuid tuleb suunata soojusmajanduse taristusse, seejuures eelistades kohalikel ressurssidel põhinevaid ja ökoloogilisi tehnoloogiasid kasutavaid lahendusi. Maakonnal puudub tehnilise taristu ja kommunaalmajanduse valdkonnas kvalitatiivselt oluline mahajäämus võrdluses enamuse Eesti maakondadega, mis Jõgevamaa konkurentsivõimet elukeskkonnana nõrgestaks.

Ühistransport ja liikuvus

Liikuvuse arengu seisukohast on võtmetähtsusega maakonna paiknemine Lõuna-Eesti ja Põhja-Eesti transpordikoridoridel, mille taristusse on riik teinud viimasel kümnendil olulisi investeeringuid. Maakonda läbivate ja maakonna suuremaid asulaid ühendavate riigiteede seisund on üldiselt hea. Kohaliku teedevõrgu kvaliteedi osas on maakonnal pigem konkurentsieelised, võrdluses näiteks Kagu-Eestiga ja Lääne-Eesti saartega. Samas on hulk väiksemaid asulaid, mille elukeskkonda ja arenguvõimet teede parem seisund (sh tolmuwabatus) koheselt tõstaks. Liikumisvõimaluste suurendamiseks lisab võimalusi ka kergliiklusteede võrgustike välja arendamine.

Märkimisväärsed positiivsed arengud on toimunud reisirongiliikluses, mis on oluline eelkõige Jõgeva valla elanikele, kellele on loodud töörännet võimaldavad kiired ja mugavad ühendused Tartu ja Tallinnaga. Kiire ja mugav ühistranspordi lahendus peab Mustvee-Tartu ja Põltsamaa-Tartu vahel säilima.

Ühistranspordis on reisijate arv seoses sellega, et maakondlik ühistransport on alates 2018. aasta suvest elanikele tasuta, oluliselt kasvanud. Siiski on hajaasustusega piirkondades ühistranspordi liinivõrk nõudlusega võrreldes üledimensioneeritud ning nõuab paindlike liikuvuslahenduste välja arendamist.

4 Jõgevamaa strateegilise arendamise mudel

4.1 Strateegilised prioriteedid

Jõgevamaa arendamise strateegia väljakujundamisel on lähtutud maakondlike arengueelduste ja väliste arengusuundumuste analüüsist. Arvestades maakonna konkurentsituatsiooni analüüsi tulemusi on tehtud strateegiline valik pöörata **peatähelepanu kesksete arenguprobleemide lahendamisele või leevendamisele**. Selleks, et tagada maakonna “kaasaspüsimine” Eesti kasvuregioonide (Harju- ja Tartumaa, lisaks mõned teised suuremad linnad koos tagamaaga) arengutega on eesmärgipärane **fokusseerida maakonna arendustegevus neljale võtmeteemale**:

- 1) **Maakonna toimivus ja maine**
- 2) **Tootlikkus ettevõtluses**
- 3) **Elanike sotsiaalne aktiivsus ja kaasatus**
- 4) **Elukoha ja eluaseme väärtus**

Jõgevamaa toimivus ja maine (1) sisaldab endas eksisteerimist riigihalduse haldus-territoriaalse üksusena ning KOV-üksuste - aga ka inimeste ja organisatsioonide - olulise koostööpiirkonnana. Maakonna toimivuse osaks on samuti maakonna elanike maakondlik identiteet ning maakonna kui regiooni positiivne maine (eelkõige) Eestis.

Jõgevamaa arengueelduste analüüsist ilmnes, et maakonna toimivuses on märkimisväärsed vajakajäämisi – haldus- ja riigireformiga kaasnenud riiklike maakondlike institutsioonide optimeerimine, ebapiisav KOV-üksuste koostöö(tahe), tunnetatud probleemid kuvandis, elanike suhteliselt nõrk maakondlik identiteet. Maakondliku arengutee jätkamise alternatiivina on korduvalt tõstatatud idee Jõgevamaa kui haldus-territoriaalse üksuse liitmisest Tartumaaga (või siis Põltsamaa piirkonna liitumisest Viljandimaaga, mis samuti tähendaks maakonna kadu). Samas tuleb teadvustada, et selle alternatiivi elluviimine suurendab oluliselt riske riiklike asutuste (st. teenuste ja töökohtade) edasiseks kadumiseks, iga üksiku KOV-üksuse mõju vähenemist ühiste maakondlike otsuste tegemisel ning ühiselt Eesti riiklike poliitikate mõjutajana, harjumuspäraste koostöösuhete ja liikumismustrite nõrgenemist. Pikemas vaates ei ole jätkusuutlik lahendus ka eksistentsiaalsele küsimusele – olla või mitte olla maakonnana – vastamise pidev edasi lükkamine ja maakonna järk-järguline hääbumine.

Seetõttu taotletakse arengustrateegias maakonna toimivuse tugevdamist kõigis selle aspektides, selleks et: a) tagada riigiteenuste kättesaadavus ning suurendada/mitmekesistada töökohtade pakkumist piirkonnas (riigihalduse regioonina); b) tõsta KOV teenuste korraldamise ja osutamise efektiivsust (KOV-üksuste koostööpiirkonnana); c) pakkuda inimestele mitmekülgseid tugi- ja koostöövõrgustikke (organisatsioonide ja inimeste maakondliku koostööpiirkonnana); d) suurendada elanike rahulolu iseenda ja oma elukohaga (maakondliku identiteedi toel); e) motiveerida sisserännet (eristumise, tuntuse ja positiivse kuvandi toel); f) tugevdada erinevates valdkondades regionaalset koostööd. Seejuures on Jõgevamaa toimivuse tugevdamisel ja maine kujundamisel lähtekohaks kolme eriilmelise valla vajadused ja soovid. Maakonna arengustrateegia toetab kolme maakonda moodustava valla tugevat

identiteeti ning püüab leida võimalusi kõigi piirkondade võimestamiseks.

Jõgevamaa **ettevõtluse tootlikkus (2)** väljendub kõige otsesemalt siinsete ettevõtete lisandväärtuses ning töötajate palkades. Arengueelduste ja konkurentsipositsiooni analüüsist ilmnes, et Jõgevamaa ettevõtete lisandväärtus ning töötajate palgad jäävad alla Eesti keskmise. Situatsiooni püsimisel kasvab oht kaevuda regionaalse majanduse nõ „pahelisse tsükklisse“ (*vicious cycle*), kus madal tootlikkus ja madalad palgad suurendavad selektiivset väljarännet, noorte ja kvalifitseeritud tööjõu väljaränne omakorda raskendab ettevõtete arengut, kuivõrd puudub vajalik tööjõud. Tööturu ja ettevõtluskeskkonna mõttes on tegemist regionaalsetest eeldustest tuleneva turutõrkeolukorraga, mille ületamine vajab proaktiivset arendustegevust, sh maakondliku arendusorganisatsiooni tugevdamist (rohkem ülesandeid, suurem meeskond, partnerlus huvirühmadega, Töötukassa, Innove, EAS, teadus- ja arendusasutuste ja KOV- üksustega).

Maakondliku arendustegevuse jaoks tähendab see vajadust liikuda edasi kahes strateegilises suunas. Esiteks tuleb leida võimalusi olemasolevate kohalike ettevõtete tootlikkuse tõstmiseks eelkõige tootearenduse, tootmisprotsesside tõhustamise ning turundusvõimekuse tõstmise näol. Teiseks arendustöö suunaks on uute tootlikumate ettevõtete „meelitamine“ maakonda, mis nõuab nii materiaalselt valmisolekut (tööstusala, tehniline taristu, liikuvuslahendused) kui ka proaktiivset (koos)tööd maakonna turundamisel ettevõtluspiirkonnana. Ülesandeks on luua „vooruslik tsükkel“ (*virtuous cycle*), kus uute tootlikumate ettevõtete lisandumine tugevdab konkurentsi tööjõu üle ning sunnib ka kohalikke ettevõtteid panustama rohkem tootlikkuse tõstmisele.

Maakonna elanike **kaasatus ja aktiivne osalus ühiskonnaelus (3)** väljendub paljudel elualadel alates tööhõivest kuni meelelahutusürituste külastamiseni. Erinevalt teistest võtmeteemadest ei tulene selle strateegilises Jõgevamaa arendamisel niivõrd mitte probleemsest mahajäämusest Eesti kasvuregioonidest (kuigi ka siin on näiteks tööga hõivatud elanike osakaalus märkimisväärsed erisused), kuivõrd vajadusest kompenseerida maakonna väiksema mastaabiga ja hõredama asustusega kaasnevaid nõrkusi – väiksemat koondunud nõudlust ja pakkumise mitmekesisust, nõrgemat konkurentsi, madalamat kuluefektiivsust.

Maakondliku arendustegevuse üldiseks ülesandeks on kodanikuühiskonna igakülgne arendamine Jõgevamaal, mis pakuks siinsetele inimestele eneseteostus- ja arenguvõimalusi. peab suurenema küla- ja kogukonnaseltside vastutus ja kaasatus kohaliku elukeskkonna kujundamisel. Kogukondade aktiveerimisel on oluline nende koostöö kohaliku omavalitsusega – seda nii kogukondlike vajaduste edastajana kohalikule omavalitsusele ja nende tegevuse tagasisidestajana, kui ka partnerina kohalike avalike teenuste osutamisel. Vajalik on jätkata kodanikuühenduste tegevuste toetamist KOV-ide poolt (tegevustoetused ja pikaajalised koostöölepingud) ja kaasata ühendusi rohkem kohaliku elu probleemide lahendamisse, parandada vastastikust infovahetust KOV-i ja MTÜ-de vahel. Elanikkonna vananemisega kaasneb vajadus eakatele suunatud ühistegevuste arendamiseks. Eraldi tähelepanu tuleb pöörata sotsiaalsete riskirühmade aktiveerimisele, seda nii nende elukvaliteedi tõstmiseks kui ühiskondliku kasu suurendamiseks läbi sotsiaalse ettevõtluse ja toetatud töö.

Jõgevamaa kui **väärtuslik elukoht (4)**, siinsete elukohtade väärtus ja väärtustatus, on ühteaegu nii maakonna arengu – sealhulgas rahvaarvu märkimisväärse vähenemise - peegeldus kui ka tähtis tegur edasisel arengul. Just eluaseme rahalises väärtuses on maakonnal suurim mahajäämus Eesti kasvuregioonidest. Maakonnas on palju halvas seisus korterelamuid ja muid hüljatud hooneid, mis rikuvad asulate miljööväärtust. Teisest küljest on maakonnal head looduslikud eeldused (Vooremaa maastikud, Peipsi rannik, Põltsamaa ja Pedja jõed ning nende kalda-alad) kõrge väärtusega elukohtade väljakujunemiseks.

Eluaseme ja elukoha väärtuse kasvu taotletakse nii rahalises vääringus kui ka subjektiivses väärtustatuses – rahulolus oma elukohaga. Koos eluaseme väärtuse kasvuga suureneks ka maakonna elanike jõukus. Elukoha väärtustatus loob aga eeldused eluasemesse investeerimiseks. Arendustöö tegevusväli võtmeteema raames on lai, sisaldades nii eluhoonete renoveerimist, õuealade heakorrastamist, linnade, alevike ja suuremate külateskuste avaliku asularuumi kaasajastamist, kui ka sihipärast maastikukujundust maapiirkondades. See kõik nõuab avaliku sektori tõhusat koostööd koduomanike, korteriühistute ja ettevõtetest kinnisvaraomanikega. Laiemas vaates mõjutab elukoha väärtust ka avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus, liikumisvõimalused elukoha ja töökoha vahel, infotehnoloogilised ühendused maailmaga. Maakonna ja selle asulate väiksus võib muude tingimuste täitmisel (eelkõige liikumis- ja kommunikatsioonivõimalused) kujuneda konkurentsieeliseks pakkudes elanikele rahulikku looduslähedast elukeskkonda.

Nende nelja võtmeteema strateegiline prioriteetsus maakonna arengustrateegias väljendub eelkõige kolmes aspektis:

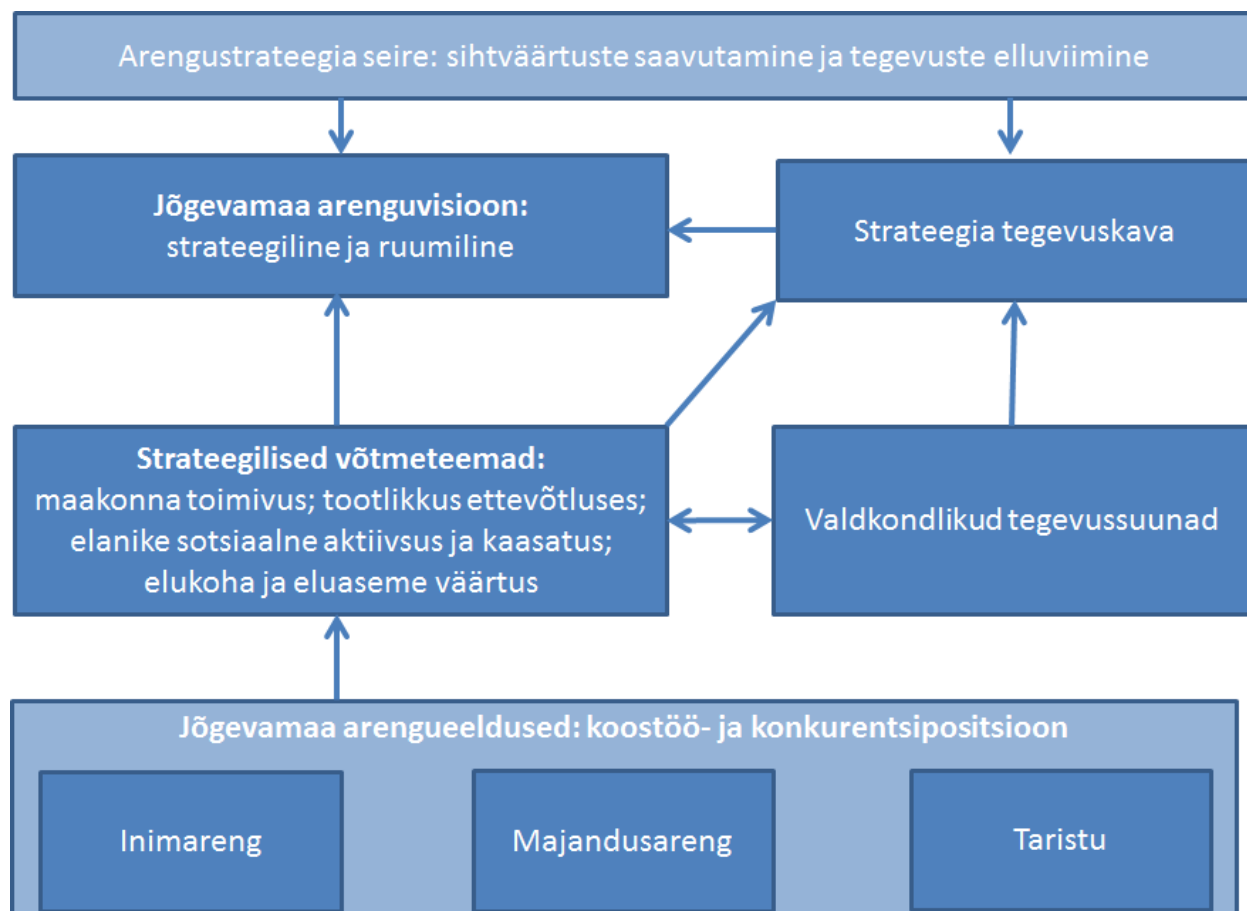
1. Strateegia üldeesmärgid koos seiratavate sihtväärtustega määratakse (üksnes) võtmeteemade raames;
2. Maakonna strateegilise arengu visioon, mis täiendab varasemalt maakonnaplaneeringus sõnastatud maakonna ruumilise arengu visiooni, lähtuvalt võtmeteemadest;
3. Võtmeteemade probleemide lahendamiseks ja leevendamiseks kavandatakse asjakohaseid valdkonnaüleseid tegevuste kogumeid.

Võtmeteemade raames kavandatud arendustegevused on eesmärkide saavutamiseks vajalikud, kuid kindlasti mitte piisavad. Seetõttu sisaldab maakonnastrateegia ka valdkondlikke arendustegevuste kavasid 6 teemavaldkonnas: 1) Haridus ja noorsootöö; 2) Kultuur, vaba aeg ja sport; 3) Sotsiaalhoolekandeline abi, tervishoid ja turvalisus; 4) Liikuvus: teedevõrk ja ühistransport; 5) Kommunaalteenused, energeetika ja tehniline taristu; 6) Puhkemajandus ja turism. Nende valdkondade raames kavandatud tegevussuundade ja tegevuste puhul eeldatakse, et lisaks valdkondlikule arengule panustavad need ka üldisemate strateegiliste eesmärkide saavutamisse.

Tulenevalt maakonna arengustrateegia mitmekülgsest ülesandest suunata maakondliku tasandi (ühis)tegevusi, tugevdada kohaliku omavalitsuse üksuste taotlusi riiklike toetuste ja investeeringute saamiseks ning kirjeldada piirkondlikke vajadusi riiklike poliitikate ruumitundlikkuse suurendamiseks on strateegias vastavalt struktureeritud ka vajalikud arendustöö tegevussuunad:

- Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed;
- Ettepanekud riiklike poliitikate säilitamiseks või muutmiseks.

Selline tegevussuundade eristus kirjeldab ühtlasi ka tõsiasja, et Jõgevamaa areng sõltub olulisel määral selle kohaliku omavalitsuse üksuste, riigi ja maakonna tasandi organisatsioonide kooskõllalisest ja vajadusel ka koordineeritud tegevusest. Siiski tuleb silmas pidada, et vähemalt samavõrra olulise panuse maakonna arengule annavad siinsed elanikud, ettevõtted ja kodanikuühendused. Seega, nende ühiskondlik "aktiveerimine" on maakondliku ja kohaliku tasandi arendustöö läbivaks ülesandeks.

Joonis 1. Jõgevamaa strateegilise arendamise mudel

4.2 Jõgevamaa arenguvision

Jõgevamaa arenguvision lähtub maakonnaplaneeringu ruumilise arenguvisionist ning arendustegevuse prioriteetidest ja nende raames seatud eesmärkide sihtväärtustest.

Aastaks 2035+ on Jõgevamaa kvaliteetse ja mitmekesise elukeskkonnaga, ruumiliselt tasakaalus, kultuuriliselt ja majanduslikult hästi arenenud maakond:

- mis toimib valdade, organisatsioonide ja inimeste koostööpiirkonnana, riigi haldusregioonina, elanike identiteedi osana ja elukoha maine tugevdajana;
- mille ettevõtjate kasumid ja töötajate töötasud tagavad elanikkonna heaolu;
- milles elanikud on kaasatud ja osalevad ühiskonnaelus;
- kus elukoht on väärtuslik ja elanike poolt väärtustatud.

Kvaliteetse elukeskkonna tagavad kvaliteetse linnaruumiga keskused, kus on avar elu- ja töökohtade ning teenuste valik ning elujõuline loodusliku elukeskkonnaga maaline asustus. Elujõulise maalise asustuse tagavad põllumajandus ja metsandus koos hästi korraldatud kultuuri- ja loodusturismiga. Ruumiline mitmekesisus ja piirkondlikud eripärad annavad inimestele vabaduse valida sobiv elu- ja töökoht ning nendega sobituv elustiil.

4.3 Strateegiliste võtmeteemade eesmärgid ja tegevussuunad

Maakonna toimivus ja maine

Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja sihtväärtused aastaks 2026

SE 1.1. Toimivad ja tugevnevad maakondlikud koostööorganisatsioonid

Mõõdikud:

- Maakondliku arendusorganisatsiooni olemasolu (2022: jah; 2026: jah);
- Maakondliku arendusorganisatsiooni arendustegevuste eelarve kulud (2022: 110 000 eurot; 2026: vähemalt + 50%);
- Muude maakondlike koostööorganisatsioonide olemasolu;
- Valdade eelarves maakondlikeks ühistevusteks määratud rahaliste vahendite mahu kasv;
- Siht- ja sidusrühmade rahulolu maakondliku arendusorganisatsiooni tööga.

SE 1.2. Riigi kohalolu säilimine (või kasv) maakonnas

Mõõdikud:

- Maakonnas kohal kättesaadavate riigiteenuste arv (2022: x; 2026: vähemalt sama palju);
- Maakonnas paiknevate riigisektori töökohtade osakaal võrdluses riigi keskmise osakaaluga;
- Regionaalvaldkonna toetuste maht elaniku kohta võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2021: 150% Järvamaa ja 310% Tartumaa suhtelisest toetuste mahust; 2026: vähemalt 130% Järvamaa ja 300% Tartumaa tasemest).

SE 1.3. Maakonna positiivne maine Eestis

Mõõdikud:

- Maakonna mainekava alusel elluviidud tegevuste arv (2022: 0, 2026: 10).

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakonna teenusvõrgustiku tervikliku kontseptsiooni väljatöötamine ja elluviimine; kohalike omavalitsuste avalike teenuste osutamise koostöömodelite väljatöötamine.
2. Maakondliku arendusorganisatsiooni (MARO) tugevdamine; erinevate organisatsioonide ja omavalitsustega koostööaluste väljatöötamine ja spetsialiseerumise kokkulepete sõlmimine.
3. Maakondlikule tasandile delegeeritavate osaülesannete (nt noorte ettevõtlikkus, hariduslikud erivajadused jms) täitmise teenusmodelite väljaarendamine (asukoht, finantsid,

- otsustusprotsess, vajalikud spetsialistid);
4. Analüüside tulemustest lähtuvalt kokkulepete sõlmimine ja otsuste tegemine suuremat mastaapi nõudvate ülesannete ühiseks täitmiseks, kas delegeerimiseks MARO-le või parimat kompetentsi omavale vallale halduslepingu alusel täitmiseks;
 5. Analüüside tulemustest lähtuvalt valdade koostöös ühise arusaama kujundamine teenuste delegeerimise võimaluste ja viiside osas kogukondadele.
 6. Maakondlike ühisürituste (tantsu- ja laulupäevad, rahvapeod, maakonna meistrivõistlused jms) korraldamise jätkamine, sisuline ja korralduslik (sh ühise finantseerimise reeglite) edasiarendamine, maakondliku ürituste kalendri uute algatustega täiendamine.
 7. Maakondliku tunnustussüsteemi lõimimine valdade tunnustussüsteemidega – ühised tunnustusüritused, traditsioonide jätkamine maakondlike tunnustuste välja andmisel;
 8. Maakonna mainekujunduskava koostamine ja tegevuste elluviimine, mis liidaks ja täiendaks KOV-üksuste mainekujunduslikku tegevust ja piirkondlikke kuvandeid.
 9. Maakondliku maine-, kohaturunduse ja müügimesi regulaarne korraldamine koostöös Töötukassa, ettevõtete, KOV-üksuste, riigiasutuste ja kodanikuühenduste poolt pakutavate hüvede, elukoha (Jõgevamaale elama) ja tegevusvõimaluste tutvustamiseks;
 10. Jõgevamaa Koostöökoja, Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu, Jõgevamaa Kodukant ja MARO koostöö arendamine;
 11. Maakonnaüleste konverentside korraldamine erinevates valdkondades (nt sport ja liikumine);
 12. Kriisivalmiduse suurendamine – energiajulgeolek, toidujulgeolek, kriisikommunikatsioon.

Ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks

1. Kehtestada seaduste tasemel KOV-üksuste koostöö kohustuslikkus üldise põhimõttena (osalus maakondlikus arendusorganisatsioonis) ja valdkondlike ülesannete osas tingimuslikuna (nt mastaabiefekti argumentidest lähtuvalt);
2. Määratleda selgemalt maakondade koht võimalikus riigi regionaalses halduskorralduses – maakondade kuuluvus regioonidesse; maakondliku jaotuse tähendus riigihalduse teostamisel; kohustused säilitada riigiteenuste kättesaadavus maakondades, sh riigimaja sisu ja staatus;
3. Jätkata riigiasutuste töökohtade viimisega pealinnast välja - leida võimalused 100 riigi töökoha toomiseks Jõgevamaale selliselt, et uued riigitöökohad asuksid peale Jõgeva Riigimaja ka osaliselt teistes piirkondades;
4. Luua kogukonna juhitud kohaliku arengu meetodi laiapõhjalisemaks rakendamiseks eeldused, sh riigi tasandil ühtne tegevuskava ja lihtne reeglistik multifondide lähenemise elluviimiseks maakondades;
5. Säilitada Peipsiveere programm ja Kohaliku omaalgatuse programm ning suurendada nende rahalist mahtu;
6. Algatada kohaliku omavalitsuste koostöö võimestamise ning nutika regionaalse kahanemise toetusprogrammid.

Tootlikkus ettevõtluses

Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja sihtväärtused aastaks 2026

SE 2.1. Ettevõtlussektori lisandväärtus

Mõõdikud

- Ettevõtete (20+ töötajat) tööviljakus hõivatu kohta müügitulu alusel võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2020: võrdluses Järvamaaga 87%, võrdluses Tartumaaga 80%; 2026: võrdluses Järvamaaga 100%, võrdluses Tartumaaga 85%).

SE 2.2. Konkurentsivõimeline töötasu ettevõtlussektoris

Mõõdikud:

- Keskmine kuupalk ettevõtlussektoris (20+ töötajat) võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2020: võrdluses Järvamaaga 98%, võrdluses Tartumaaga 88%; 2024: võrdluses Järvamaaga 100%, võrdluses Tartumaaga 90%);
- Keskmine kuupalk ettevõtlussektoris (20+ töötajat) võrdluses maakonna keskmise brutopalgaga (2020: 113%; 2024: 115%).

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

- Maakonna nutika spetsialiseerumise ja kolmikpöörde (digipööre, innovatsioon ja rohepööre) tegevuskava koostamine ja elluviimine kooskõlas Jõgevamaa Kliima ja Energia kavaga: spetsialiseerumise valdkondade määratlemine ettevõtete võrgustiku eestvedamine ning teadus- ja arendusasutuste mobiliseerimine koostööks maakonna ettevõtetega;
- Kohalike kompetentsikeskuste välja arendamine ja koostöö koordineerimine – metsanduses Luua Metsanduskooli kompetentsile tuginedes, taimekasvatuses Maaelu Teadmuskeskuse kompetentsile tuginedes;
- Jõgevamaa toiduklastri elluviimine Jõgevamaa Koostöökoja eestvedamisel;
- Kesk-Eesti ettevõtlusinkubaatori võimaluste tutvustamine ja noorte kaasamine; noorte ettevõtluse soodustamine koostöös haridusasutuste ja Kesk-Eesti ettevõtlusinkubaatoriga;
- JAEK teenuste kättesaadavuse tagamine läbi IT lahenduste, kaugtöökohtade sisustamine valdade keskustesse;
- JAEK ettevõtluse nõustamisteenuste arendamine – alustavale ettevõttele ärinõustamisteenused, alustava ettevõtte turundus, ettevõtjate suunamine Ettevõtluse Arendamise SA kesketesse programmidesse, mentorlusprogrammid, teavitus, koostöö;
- JAEK proaktiivse ettevõtluse arendamise tegevuste laiendamine - maakonna ettevõtlus- ja tööstusalade ja muude investeerimisvõimaluste ühisturundus; välisinvesteeringute meelitamisele suunatud kohaturundus ja –müük; maakonna ettevõtete ja regiooni teadusasutuste koostöö eestvedamine; investorkonsultandi teenuse aktiivsem kasutamine;
- Maakonna ettevõtlustugistruktuuri arendamine ettevõtja kui elukutsega seotud kompetentside

tõstmiseks ja koostöö tihendamiseks lähtudes ettevõtjate soovidest ning üleüldistest majandustendentsidest – koolitused ja õppereisid; e-lahendus ettevõtjate teabevahetuse lihtsustamiseks; ühisüritused, mentor- ja kogemuskлубid, naisettevõtjate klubi ja muud võrgustiku tegevused; ettevõtete tunnustamine, jne;

9. Toetusmeetmete ja tegevuste ellu viimisel lähtuda ettevõtete tootlikkuse tõstmise eesmärgist;
10. Ettevõtete kolmikpöörde soodustamine ja nendele teemadele tähelepanu juhtimine, teavitus- ja koolitustegevused;
11. Alternatiivenergiale ülemineku toetamine (tuul, päike). Alternatiivenergia mainekujundus, riigi poliitikatesse sisendi andmine;
12. Kohalike ettevõtjate vajaduste seire- ja tagasiside mehhanismide arendamine ning ettevõtjate omavahelise koostöö arendamine;
13. KOV ettevõtluse arendamise maakondliku mudeli väljaarendamine;
14. Ettevõtlus- ja tööstusalade arenguks eelduste loomine (planeeringud) ja taristu (juurdepääsuteed, elektrivarustatus, tänavavalgustus, sidevõrk, ühisveevärk ja -kanalisatsioon) välja arendamine;
15. Kasutusest väljas olevate hoonete ja tootmisalade ajutise kasutuselevõtu lahenduste välja töötamine – sh kinnisvaraomanike ja potentsiaalsete kasutajate vahendamine;
16. Ettevõtluse ning investeerimisvõimaluste alase info kogumine ja levitamine koostöös MARO ja EAS-iga;
17. Kaugtöökontorite rajamine ja töö korraldamine seltsimajades, rahvaraamatukogudes ja endistes vallamajades (sh lairibaühenduse loomine; renditoetuste võimaldamine kasutajatele; ajaliselt paindlike kasutusvõimaluste loomine);
18. Väikeettevõtjatele toodangu turustamiseks kohalike müügikohtade loomine – linna-, aleviku- ja külaturgude taristu välja ehitamine ning väiketootjatele jõukohaste hindadega rentimine;
19. Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusalase õppe korraldamine koostöös JAEK-iga;
20. KOV teenuste arendamine töörandes osalevate uusimmigrantide ja nende perede lõimimiseks - sh hariduse tugiteenused, sotsiaalnõustamine.

Ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks

1. Suurendada tööseadusandluse paindlikkust sellisena, et: (a) tagatud oleks sotsiaalne kaitse (sh tervisekindlustus) erinevate lepinguliste töösuhete (sh käsundus- ja töövõtulepingud) korral; (b) töötingimuste eest vastutus kodus töötamise korral määratakse lepingupartnerite kokkuleppel; (c) pangad oleksid motiveeritud ettevõtluskontode avamiseks; (d) kaugtöö mõtestamine ning töötaja ja tööandja õiguste-kohustuste määratlemine;
2. Kiirendada riigi funktsioonide täitmiseks mittevajalike, kuid piirkonna arenguks oluliste riigimaade ja riigivara tasuta võõrandamist kohaliku omavalitsuse üksustele;
3. Muuta munitsipaliseeritava riigimaa kasutusotstarbe muutmine paindlikumaks, sh määrata funktsioonid lähtudes KOV arengukavast;
4. Välja arendada riiklike ettevõtlusmeetmete (sh starditoetus, tööstusalade rajamise ja kaasajastamise investeeringutoetused) piirkondlike erisuste metoodika, mis tagaks toetuste ja teenuste võrdväärse kättesaadavuse nn turutõrkega maakondades (nt starditoetuse andmisel ei tohiks palga- ja käibenõue olla kogu riigis ühesugune);

5. Jätkata Ettevõtlik Kool programmi toetamist ja tagada Eesti koolide õpetajatele tasuta koolitused Ettevõtlik Kool standardi saamiseks ning rakendamiseks kuni programmi eesmärgi saavutamiseni;
6. Luua toetusmeede kaugtöökeskuste väljaarendamiseks rahvaraamatukogudes, seltsimajades, endistes vallamajades;
7. Jätkata riigi toetusprogrammide taotluste ja aruandluse bürokraatia vähendamist;
8. Viia läbi konsultatsioonid maapiirkondade ja väikelinnade ettevõtjatega tööjõuprobleemi lahendamiseks (sisserändepoliitika kohaspetsiifiline paindlikkus; võõrtööjõu lõimimise toetusmeetmed; tööloaga võõrtööliste maksude osaline suunamine KOV eelarvesse);
9. Määratleda ettevõtluse arendamine kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses (KOKS) KOV ülesandena (soovitavalt KOV kohustusliku koostöö ülesandena) ning tagada ülesande täitmiseks vastavalt KOV arengukavale piisav tulubaas;
10. Luua toetusmeede maapiirkondade töörande transpordikulude riiklikuks kompenseerimiseks ilma tööle sõidu kauguse kilomeetrite piiranguteta;
11. Tagada riigis tasakaalustatud Ettevõtluse Arendamise SA rahvusvaheline turundustegevus; pakkuda maakondade kohaturunduse teostamiseks platvorme (veebilehed, välireklaami kohad terminalides, välismessidel väljapanekuid, ajakirjanike vastuvõttud, tootetutvustusreisid reisikorraldajatele);
12. Soodustada asjakohase Haridus- ja Teadusministeeriumi määruse tingimustega ettevõtluse, loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia huvihariduse ja huvitegevuse võimaluste eelisarendatavat loomist KOV-üksustes;
13. Kiirendada Riigi Kinnisvara AS, Ettevõtluse Arendamise SA, JAEK ja Põltsamaa valla koostööd Põltsamaa ametikooli endise hoonekompleksile kasutusotstarbe leidmisel (äriplaani, valmisolek võõrandamiseks, rahvusvaheline turundus);
14. Arendada edasi tööstusparkide toetusmeetmeid sellisena, et arvesse oleks võetud piirkondlike arengueelduste erisused.

Elanike sotsiaalne aktiivsus ja kaasatus

Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja sihtväärtused aastaks 2026

SE 3.1. Kõrge osalus tööturul

Mõõdikud:

- Tööjõus osalemise määr (2021: 64,8%; 2026: 68%);

SE 3.2. Aktiivsed kogukonnad

Mõõdikud:

- Kogukonnakogude ja/või asulavanematega asulate osakaal (2026: vähemalt 80% maakonna elanikest elab piirkondades, kus on moodustatud kogukonnakogu ja/või valitud asulavanem);
- KOV ning asula- ja kogukonnakogude (MTÜ, SA) vaheliste teenuste osutamise halduslepingute arv (kasvav);

- Kodanike -või vabaühenduste algatatud ja läbiviidud sündmuste arv (kasvav).

SE 3.3. Arenenud kodanikuühiskond

Mõõdikud:

- Majanduslikult toimetulevate ja tegutsemisvõimekate kodanikuühenduste arv;
- Valdade noorte ja eakate esindusorganisatsioonide arv (2022: 2; 2026: 6);
- KOV juhtimisse elanike kaasamiseks korraldatavate tegevuste arv omavalitsustes (kasvav).

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. JAEK mittetulundusühingute nõustamis- ja koolitusteenuste arendamine – juriidilise asjaajamise võimekuse ja oskuste koolitused; muud arendustegevused vastavalt vabaühenduste hetkevajadusele nende tegutsemisvõimekuse tõstmiseks;
2. JAEK kodanikuühiskonna edendamise tegevused - kodanikuks olemise ja kodanikuühiskonna rollide teadvustamise koolitused; õppereisid heade näidete juurde;
3. Sotsiaalse ettevõtluse arendamine JAEK ja Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku partnerluses – sotsiaalteenuste osutamiseks, sotsiaalselt nõrgemate elanike kaasamine teenuste osutamisse;
4. Jõgevamaa Koostöökoja kogukondadele suunatud meetmete elluviimine;
5. Maakondliku külaliikumise edendamine Jõgevamaa Kodukant tegevuse raames, sh Jõgevamaa Kodukant esindajate kaasamine maakonna arenduskoja ja valdkondlike nõukodade tegevusse;
6. Kogukonnakogude ja asumiseltside loomise ning asulavanemate valimiseks tingimuste loomine, vajadusel kohalike kogukondade aktiveerimine;
7. Asulavanemate, kogukonnakogude ja asumiseltside tegevuse toetusmeetme kehtestamine – töö tasustamine ning kulude kompenseerimine;
8. KOV teenuste delegeerimine ja koostöö korraldamine erinevates õiguslikes vormides tegutsevatele kogukondlikele ühendustele;
9. Kohalike kaasava eelarve protsesside lihtsustamine – nt ettepanekute tegemise lihtsustamine sellisena, et I etapis ei peaks tegelema tegevuste eelarvestamisega; põhirõhk peaks olema ideede genereerimisel ja edasi arendamisel kaasava eelarve protsessis;
10. Kohalike kaasamise meetodite mitmekesistamine;
11. Kodulooliste tegevuste algatamine;
12. Kogukondlike teenuste algatamine KOV ja külaseltside koostöös;
13. Elanike kaasamine valla juhtimise ja investeringute planeerimise protsessi spordi, kultuuri, rahvakultuuri harrastajate, huviringide, külaseltside, eakate akadeemia, päevakeskuste, raamatukogude, koolide kaudu.

Ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks

1. Kehtestada piirkondlikud maksusoodustused sotsiaalmaksu määra osas ning laiendada töökohtade loomise programmi Jõgevamaale (sh tööturult eemal olevate elanike hõlmamiseks);
2. Vähendada MTÜ-de tegevuse halduskoormust taotluste ja aruandluse esitamisel – kehtestada seaduste tasandil erisused väikeprojektide lihtsustatud menetlemiseks;
3. Kehtestada regionaalsed maksusoodustused annetamisel ja erisused sotsiaalset aktiivsust ja toimetulekut tagavate toetuste jagamisel;
4. Täiendada KOKS-i selliselt, et tagatud oleks kogukondlike huvide arvestamine – sh määrata kogukonnakogude rahastamise ülesande sisaldumine KOV põhimääruses;
5. MARO või KOV saaks mittetulundusühingutele pakkuda juristi, hangete nõustamise, raamatupidaja ja finantsnõustaja teenuseid.

Elukoha ja eluaseme väärtus

Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja sihtväärtused aastaks 2026

SE 4.1. Eluaseme väärtuse kasv

Mõõdikud:

- Eluhoonetega hoonestatud kinnisasja notariaalselt tõestatud ostu-müügitehingu keskmine väärtus võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2022: võrdluses Järvamaaga 77%, võrdluses Tartumaaga 26%; 2026: võrdluses Järvamaaga 90%, võrdluses Tartumaaga 35%);
- Korteriomandina müüdud eluruumide notariaalselt tõestatud ostu-müügitehingu keskmine väärtus võrdluses Järva ja Tartu maakondadega (2022: võrdluses Järvamaaga 76%, võrdluses Tartumaaga 19%; 2026: võrdluses Järvamaaga 90%, võrdluses Tartumaaga 25%);
- Korterite m² keskmine müügihind võrdluses Järva ja Tartu maakondadega³ (2022: võrdluses Järvamaaga 71%, võrdluses Tartumaaga 22%; 2026: võrdluses Järvamaaga 90%, võrdluses Tartumaaga 30%);
- Tühjade hoonete ja rajatiste (kolemajade) likvideerimiseks või kasutusele võtmiseks rakendatud meetmete arv.

SE 4.2. Elanike rahulolu oma elukohaga on kõrge

Mõõdikud:

- Elanike rahulolu ja aktiivsus⁴ (2021: 2,33; 2026: 3,5);

³ kv.ee kuulutuste statistika andmed, võimalusel asendada terviklikuma müügihinna infoga.

⁴ Tugineb Minuomavalitsus.fin.ee andmetele, kolme omavalitsuse aritmeetiline keskmine.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

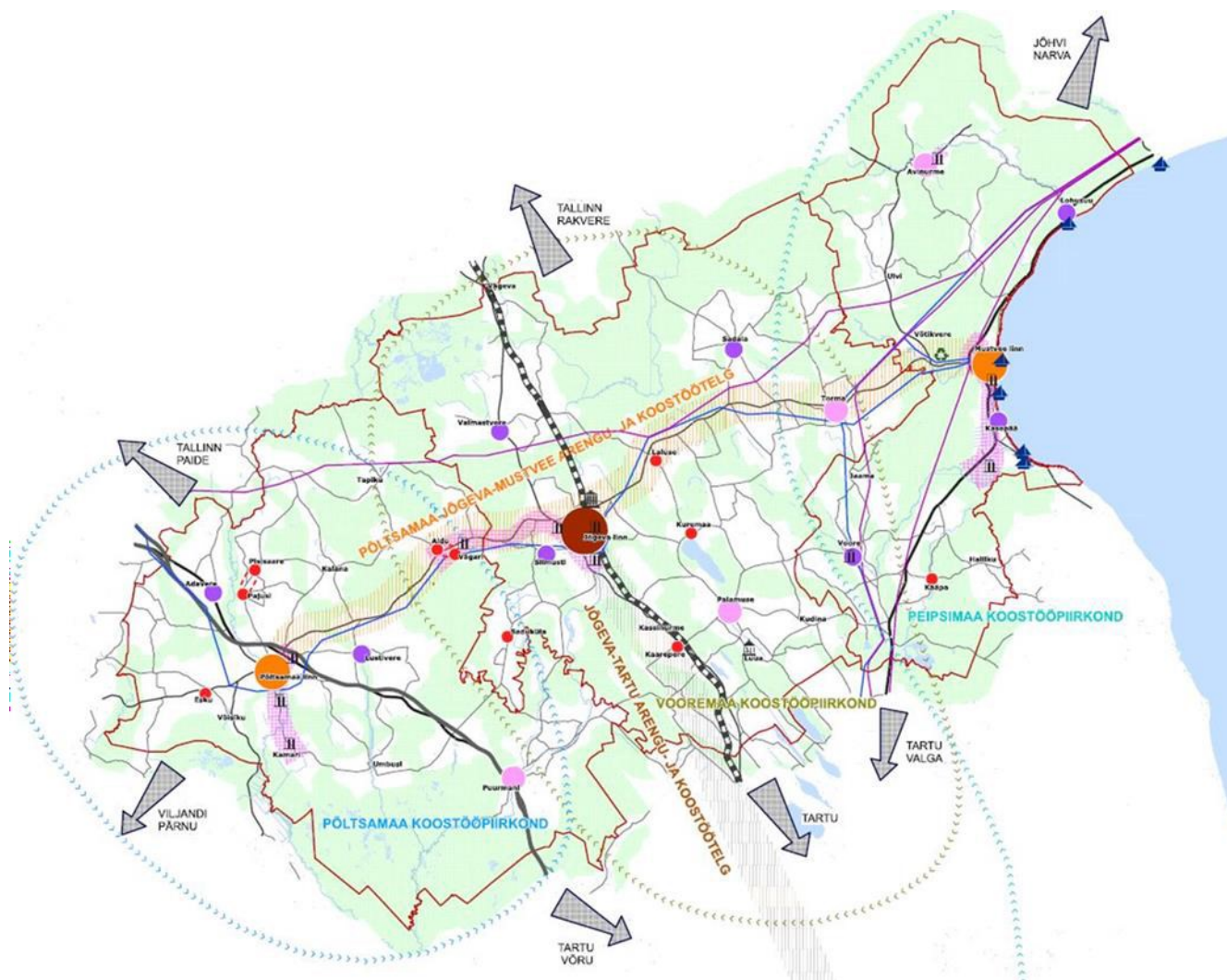
1. Maakonna kui maamajandusliku ja looduskauni piirkonna arendamise mudeli välja töötamine ja ellu viimine Jõgevamaal;
2. Maakondliku projekti algatamine väikelinnade ja maa-asulate korterelamute hoonete ja õuealade säästlikuks renoveerimiseks (sh tüüplahendused õuealade tänavaruumi ja haljastuse kujundamiseks, juhendid õuealade heakorrastamiseks);
3. Maakondlike tunnustusürituste korraldamine – nt „ Jõgevamaa Kaunis Kodu“, „Jõgevamaa heakorrastatud küla, alevik, linn ja/või asum“;
4. Maakonna kui elukoha turundamine, piirkondlik kohaturundus;
5. Elanike keskkonna- ja ruumiteadlikkuse kasvule suunatud teavitustegevus - konkursid, edulugude tutvustus, koduloo uurimise edendamine, õppereisid;
6. Munitsipaalaluruumide ehitus riikliku programmi raames;
7. Avaliku ja erasektori koostöömudeli loomine elamuarenduse edendamiseks - KOV ja ettevõtete kaasfinantseerimisel uute korterelamute ehitamine või asulakeskuste miljööväärtuslike majade rekonstrueerimine;
8. Kaasfinantseerimise ja lisatagatiste (lisaks riiklikule tagatisele) andmine noore pere „kodulaenu“ saamiseks;
9. Noortele suunatud piirkonda elama asumise stipendiumite asutamine (sh koos kohustusega elada mingi periood toetust andnud KOV-üksuses);
10. Tühjade hoonete ja rajatiste likvideerimine – munitsipaalomandis lagunenud hoonete lammutamine; kasutusest väljas hoonetele ajutiste kasutusvõimaluste leidmine; eraomanike survestamine hoonete kasutuselevõtuks või lammutamiseks, vajadusel sundvõõrandamiseks vahendite leidmine;
11. Linnades ja alevikes korteriühistute toetamine avaliku linnaruumi korrastajatena/haldajatena;
12. Linnakeskuste arendamine ideekonkursside kavandite põhjal - Põltsamaal - jõgi, keskväljak, promenaad; Mustvees – linnakeskus, järve- ja jõepromenaad; Jõgeval – keskväljak, raudteeäär ning Jõgeva linna ja alevikku ühendava Pedja jõe kaldapromenaadi välja ehitamine;
13. Alevike ja suuremate külakeskuste kordategemine - asularuumi disaini arendamine ja ühtlustamine; asutuste, kaupluste, söögikohtade atraktiivsem kujundus, eneseomase sümboldisaini elementide kasutus (nt Adavere asularuumis tuuliku sümboolika);
14. Miljööväärtuspiirkondade määratlemine, ehitustingimuste täpsustamine ja toetusmeetmete loomine.

Ettepanekud riiklike poliitikameetmete jätkamiseks ja muutmiseks

1. Laiendada Hea Avalik Ruum programmi põhimõtete rakendamist alevikesse ja suurematesse küladesse – toetada asularuumi uuendamise üleriigiliste uuringute läbiviimist ja tüüplahenduste välja töötamist, tagada riiklik kaasfinantseerimine asulakeskuste heakorrastamiseks;
2. Leevendada looduskaitselisi piiranguid Vooremaal ja Peipsi rannikul elamualade rajamiseks;
3. Luua korterelamute õuealade korrastamise toetusmeede;
4. Luua kodulaenu riikliku käenduse meede, mis oleks kättesaadav üksnes kinnisvara turutõrkega maakondades;

5. Arvestada tulumaksusüsteemis elanike mobiilse eluviisiga – luua elanikele võimalus määrata kaks elamiskohta, mille vahel jagatakse tulumaks;
6. Laiendada lammutustoetuse sihtrühma – lisaks kohalikele omavalitsustele toetuse eraldamine ka eraomanikele.
7. Maale elama toetusprogrammi loomine.

4.4 Arengustrateegia ruumiline üldlahendus

TINGMÄRGID

5 Valdcondlik arendustegevus

5.1 Haridus ja noorsootöö

Seos maakonna strateegiliste võtmetemadega

Haridus on üheks peamiseks arenguteguriks nii iga üksikisiku kui ka erinevate territoriaalsete kogukondade – sealhulgas ka Jõgevamaa - jaoks. Hariduses toimuvad arengud mõjutavad otseselt ka edu võimalusi maakonna arengustrateegia prioriteetsetes valdkondades. Üksnes haritud ja oskuslikele inimestele tuginedes on võimalik jätkusuutlikult tõsta tootlikkust maakonna ettevõtetes. Konkreetsemaid arengueeldusi ettevõtluse arenguks loovad tugev ettevõtlusõpe üldharidus- ja kutsekoolides, huvihariduse ja huvitegevuse võimalused tehnilistel erialadel, täiend- ja ümberõppe kättesaadavus maakonna elanikele. Samavõrra oluline on koolide (samuti huvikoolide ja noortekeskuste) panus noorte kasvatamiseks kodukohta väärtustavateks ja sotsiaalselt aktiivseteks kodanikeks, kes soovivad panustada maakonna arengusse. Aktiivsete gümnaasiumiealiste noorte kohalolu või selle puudumine kujundab piirkonna ühiskondliku elu iseloomu ja kuvandit.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakondlik koostöö hariduse valdkonna ülesannete täitmise tõhusama ja tulemuslikuma teenuste mudeli välja arendamiseks, sh erivajadustega laste kooli mudel, tugispetsialistide motivatsioonipaketi loomine, JAEK ülesannete täpsustamine jne.
2. Maakondlik koostöö õppetöö korraldamisel - õppesuundade koordineeritud välja arendamine maakonna gümnaasiumite koostöös; õppesuundadele vastavate koolitus ja praktikavõimaluste loomine koostöös maakonna ettevõtetega; üldharidus- ja kutsekoolides ettevõtlusõppe kursuste õpetamine; pärimuskultuuri ja kodanikuks olemise kultuuri tähtsustamine õppetöös; spetsiifiliste erivajadustega õpilaste õppe korraldamine koostöös Kiigemetsa kooliga (vt. sotsiaalhoolekandeline abi maakondlike tegevusi);
3. Hariduse maakondliku tunnustussüsteemi hoidmine koostöös KOVidega – õpilaste maakondlike olümpiaadide ja muude võistluste korraldamine; maakonna parima õpetaja konkursi läbiviimine;
4. Koolide, haridusametnike ja Jõgevamaa Ühistranspordikeskuse koostöö ühistranspordi sõiduplaanide ja muude liikuvuslahenduste kavandamisel sellisena, et arvestatakse väikeasulate ja hajaasustuse piirkondades elavate noorte liikumisvajadusega (vt ka liikuvuse maakondlike tegevussuundi);
5. Noorte aktiveerimine maakondlikus ja regionaalses koostöös - osaluskogude (koolide õpilaskogu, KOV noortevolikogud) tekke initsieerimine, infovahetus, ühisüritused, KOV toetuskeemide tekke algatamine kõigis valdades noorte omaalgatuse toetamiseks; maakonna ülene noorsootöötajate koostöö koordineerimine KOV töötajate initsiatiivil;
6. Koostöös Töötukassaga põhi- või keskkooli hariduseta ja/või erialase ettevalmistuseta täiskasvanute kaardistamine, olukorra analüüs ning koostöös maakonna kutse- ja üldhariduskoolidega ning

- regiooni kõrgkoolidega sihtrühmale üld- ja kutsehariduse võimaluste tagamine;
7. Elukestvaks õppeks mitmekülgsete võimaluste soodustamine;
 8. KOV haridusülesannete analüüsimine koostöövajaduse vaatepunktist – koostöövajaduse olemasolul vastavate ülesannete delegeerimine maakonna tasandil;
 9. Valdade koolivõrkude analüüs ja vajadusel optimeerimine, sh Mustvee ühtse hariduskeskuse välja arendamine; kutseõppe integreerimine gümnaasiumite õppekavadesse; õpilaskodude loomine;
 10. Põltsamaa ja Mustvee vallas gümnaasiumiastmele täiendava rahastamise tagamine kohalikust eelarvest riigigümnaasiumitega konkurentsivõimelise hariduse andmiseks;
 11. Tugispetsialistide (eripedagoogide, sotsiaalpedagoogide, psühholoogide, logopeedide, tugiisikute jt) mitmekülgne kaasamine õppetöö korraldamisse koolides ja lasteaedades;
 12. KOV lasteaedade ja koolihoonete rekonstrueerimine ja renoveerimine – vastavalt vajadusele, KOV arengukavadele ja maakonna kliima- ja energiakavale;
 13. Koostöö kohalike ettevõtete, kutseõppeasutuste, kõrgkoolide ja teadusasutustega;
 14. Noore õpetaja toetusmeetmete rahastamine;
 15. Riskirühmade noorte aktiveerimine erinevate osapoolte koostöös.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Jätkata KOV kooli- ja lasteaiahoonete kaasajastamisega seotud investeeringute toetamist väikelinnades ja maapiirkondades;
2. Arendada edasi täistsükli gümnaasiumite rahastamismudelit selliselt, et tagatud oleks nende jätkusuutlik areng; kaalutleda ka nt erinevate õppekohtade lubamist riigigümnaasiumi osana, koostööd kutsekoolidega kutse- ja üldkeskhariduse lõimimiseks õppekavades;
3. Ehitada Jõgevamaa Gümnaasiumi juurde õpilaskodu;
4. Jätkata Luua Metsanduskooli hoonete ja rajatiste remonti ja rekonstrueerimist vastavalt Luua Metsanduskooli arengukavale aastateks 2022 -2025;
5. Luua toetusmeede keskustest kaugemal asuvates omavalitsustes tugispetsialistide (eripedagoogide, sotsiaalpedagoogide, psühholoogide, logopeedide, tugiisikute jt) värbamiseks;
6. Jätkata huviharidustoetustega, motiveerida toetuste tingimustes huvitegevuse ja huvihariduse korraldamist loodusteaduste, tehnika ja ettevõtluse valdkondades;
7. Jätkata noorte koostöögruppide meetmega;
8. Kaaluda osade HARNO toetuste vahendite eraldamist MARO-dele.
9. Ühistranspordi rahastusmudeli paindlikumaks muutmine.

5.2 Kultuur, vaba aeg ja sport

Seos maakonna strateegiliste võtmetemadega

Elanike võimalus osaleda kultuurilises isetegevuses, harrastada spordialasid, käia erinevatel kultuuri- ja spordiüritustel on kohaliku elukeskkonna kvaliteedi oluline osa, mis kujundab elukoha väärtust inimese jaoks. Vaba aja ühine veetmine tugevdab inimeste vahelisi seoseid ning selle läbi osalusvalmidust ühiskondlikus-kogukondlikus elus. Kodukoha ajaloo ja pärimuse tundmaõppimisel, kultuuri- ja spordisündmustes osalemise kaudu luuakse noortes tugev side maakonnaga. Maakonnas korraldatavad kultuuri- ja spordiüritused, siinsed kultuurimälestised (nt Põltsamaa loss, pühakojad) ja mäluasutused (nt Palamuse muuseum, Peipsimaa muuseum) vormivad elanike identiteeti ning nende külastamine turistide poolt kujundab maakonna mainet. Tehtavad investeeringud kultuuri- ja sportimisvõimaluste parandamiseks toetavad paljudel juhtudel ka maakonna turismi- ja puhkemajanduse ettevõtete tootlikkust, luues täiendavaid võimalusi turismitoodete väljaarendamiseks.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakonna kultuuri koordineerimis- ja koostöömodeli väljatöötamine JAEKi poolt koostöös KOVidega, sh ülesannete fikseerimine koostöölepingus;
2. Maakondliku spordiliidu rolli mõtestamine koostöös KOV-ide ja spordiklubidega - spordiliit kui:
(a) saavutusspordi järelkasvu ettevalmistamise tingimuste looja; (b) liikumisharrastuse ja rahvaspordi arendaja; (c) kohalike omavalitsuste, spordiklubide, spordiürituste korraldajate ja vabatahtlike koostöö koordineerija ja võimestaja; (d) treenerite jätkusuutlikkuse tagamiseks arendavate tegevuste elluviija (nt koolitused, noorte treenerite mentorlus); e) maakonna noorte ja täiskasvanute meistri- ja karikavõistluste korraldamine kõigil piisava osalejaskonnaga spordialadel;
3. Elanike liikumis- ja spordialaste hoiakute, teadmiste ja oskuste arendamine, (keha)kultuuri ning positiivsete väärtushinnangute kujundamine; tervisespordi ja liikumisharrastuste arendustegevused; propageerimine läbi ürituste jne;
4. Juhendajate (sh vabatahtlike) maakondliku koostöövõrgustiku arendamine, et tagada kodulähedasi juhendatud osalusvõimalusi kultuuri ja spordiringides;
5. Omavalitsuste/maakonna üleste treenerite palkamine koostöös valdade spordijuhtide ja JSL Kaljuga;
6. Kokkulepitud ja koordineeritud maakondlike kultuuri-, tervisedenduse ja spordiinimeste tunnustusürituste korraldamine;
7. Vaba aja veetmisega seotud liikumisvajadustega arvestamine maakonna transpordikorralduses (sh Jõgevamaa Ühistranspordikeskuse poolt inimeste liikumisvajadustega arvestades);
8. Kultuuri- ja spordiobjektide atraktiivsuse suurendamine erinevate innovaatiliste lahendustega; sh ligipääsetavuse ja mugava kasutamise tagamine kõigile kasutajagruppidele;
9. Kultuuri- ja rahvamajade hoonete kaasajastamine ja renoveerimine energiatõhusaks;
10. Lauluväljakute ja välilavade rajamine ja renoveerimine. Spordihoonete ja rajatiste ehitamine ja rekonstrueerimine;

11. Avalike lähiliikumispaijade ja terviseradade rajamine ja arendamine – väljõusaalid, pallimängude-, spordiväljakud, jooksurajad; (kunstlume) suusarajad, uisuväljakud, *skate*-pargid; hooldustehnika uuendamine; valgustuse edasiarendamine; kunstlume tootmise võimekuse arendamine;
12. Spordi valdkonnas huvihariduse arendamine;
13. Olemasolevate hoonete ja rajatiste riskisutuse juurutamine – koolihoonete kasutamine koolivälisel ajal; seltsiruumide 24/7 avatus kokkuleppel;
14. Rahvaraamatukogude arendamine 21. sajandi raamatukogudeks;
15. Kultuurimälestiste ja miljööväärtuslike objektide säilitamine, restaureerimine ja neile kasutusvõimaluste loomine;
16. Kalmistute kaardistamine ja kalmistuprogrammi arendamine;
17. Spordiklubide, kultuuri- ja külaseltsidele toetuste suurendamine.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Luua toetusmeede rahva- ja seltsimajade kujundamisel multifunktsionaalseteks teenuskeskusteks;
2. Luua toetusmeede kultuuri- ja rahvamajade seadmepargi uuendamiseks;
3. Taasluua toetusmeede suuremate kultuuri- ja spordiürituste korraldamiseks vajaliku taristu väljaehitamiseks ja arendamiseks/ renoveerimiseks maakonnas;
4. Treenerite palgatoetuse skeemi arendamine sellisena, et klubid oleksid motiveeritud tööle võtma ka noori arenevaid treenereid (kellel puudub V tase); (Jõgeva vallas olemas)
5. Rahvakultuuri kollektiivide ja spordiringide juhendajate motivatsioonisüsteemide arendamine.
6. Kehtestada maksusoodustused kultuuri- ja spordi sponsorlusele, sh sportlaste sponsorlus;
7. Kaaluda maakondlikele arendusorganisatsioonidele eraldatavate kultuuritoetuste ja tervisedenduse toetuste osa suurendamist, kes jagaksid ressursid maakondlikest ja kohalikest prioriteetidest lähtudes;
8. Tagada vajadustele vastav rahastus välja töötatavale maakonna tervisespordikeskuste arendamise programmile.

5.3 Sotsiaalhoolekandeline abi, tervishoid ja turvalisus

Seos maakonna strateegiliste võtmeteemadega

Sotsiaalhoolekandeline abi ja tervishoiuteenuste osutamise oluliseks eesmärgiks on elanike osalus- ja tegevusvõime taastamine ja säilitamine, seda nii seoses tööturuga, aga ka laiemalt ühiskonda ja kogukonna arengusse panustamiseks. Tervena elatud aastad toetavad elanike iseseisvat toimetulekut ning panust ühiskonnaellu. Korrakaitse, päästevõimekus ja nendega kaasnev turvatunne on oluliseks elukeskkonna kvaliteedi osaks.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Sotsiaalvaldkonna, tervisedenduse, turvalisuse ennetustöö kompetentsi väljaarendamine MARO

- meeskonnas;
2. Kohaliku tervisedendusliku tegevuse tugevdamine ja tervisedendusliku võrgustiku tugevdamine, sh üleriigiliste tervist edendavate võrgustikega liitumine (töökohad, omavalitsused);
 3. Sotsiaalhoolekande maakondliku koostöö jätkamine;
 4. Rajaleidja keskuse (ja tema järgse maakondliku kompetentsikeskuse) koostöö KOV sotsiaal-, haridus- ja noorsootöötajatega mitteõppivate ja –töötavate noorte (NEET) aktiveerimiseks (koostöös Töötukassaga);
 5. Sotsiaaltransporditeenuse arendamine koostöös Jõgevamaa Ühistranspordikeskusega ja lõimimine korraldatud ühistranspordi mudeliga (sarnaselt nõude- ja tellimussõitudega hõreasustusega aladel);
 6. Maakonna turvalisuse ja tervise nõukogu töö eesmärgistamine;
 7. Kriisikommunikatsiooni arendamine;
 8. Vabatahtlike kaasamine turvalisuse edendamisse;
 9. Kohalike omavalitsuste poolt loodud ja/või nende osalusega sotsiaalhoolekandeesutuste (hooldekodude, sotsiaalmajade, päevakeskuste jne) rekonstrueerimine ja vajadusel laiendamine ning arendamine;
 10. Mitmefunktsiooniliste teenuskeskuste väljaarendamine koos kõikide teenustega;
 11. Kaasaegsete sotsiaal- ja munitsipaalaluruumide renoveerimine ja ehitamine – sh ligipääsetavus liikumispuudega isikutele;
 12. Sotsiaalteenuste arendamine kohalikes omavalitsustes;
 13. Kohalike eakate nõukogude, kes oleks heaks koostööpartneriks vallavolikogule ja –valitsusele, moodustamine;
 14. Eriarstiabi teenuste arendamine ja teenuse osutamiseks vajaliku taristu uuendamine;
 15. Hooldusravi teenusemahtude suurendamine;
 16. Ligipääsetavuse tagamine avalikele asutustele ja ühistransporditeenusele;
 17. Vabatahtlike päästjate hoonetesse investeerimine ja tehniliste vahendite soetamise toetamine.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Säilitada Jõgeva Haiglas eriarstiabi teenuste nomenklatuur ning suurendada hooldusravikohtade arvu;
2. Rekonstrueerida Jõgeva Haigla hoone;
3. Tagada kohustuslike esmatasandi põhiteenuste riiklik finantseerimine esmatasandi tervisekeskustes;
4. Langetada Tervisekassa hangetel osalemiseks tervisekeskuste juures eriarstiabi teenuse osutamiseks meedikute koormuse määra 0,2-le, et tagada eriarstiabi kättesaadavus ka maapiirkonnas;
5. Tõhustada või luua meetmed maapiirkonda meedikute ja nõustamisspetsialistide tööle asumiseks;
6. Luua sotsiaal- ja munitsipaalaluruumide ehitamise ja renoveerimise toetusmeede;
7. Sotsiaalkeskuste välja arendamise investeeringutoetused energiatõhususe meetme raames; muuta energiatõhusate hooldekodude meetme tingimusi selliselt, et nende kasutus oleks ehitushindade kallinemise valguses majanduslikult võimalik;
8. Tagada õiguslike regulatsioonidega sotsiaalsed garantiid osakoormusega käsunduslepinguga töötavatele tugiisikutele ja isiklikele abistajatele;

9. Rajaleidja teenuste jätkusuutlikkuse tagamiseks maakondliku kompetentsikeskuse loomine maakonda, riigi ja valdade koostöös - sh praeguste Rajaleidja keskuse teenuste ringi laiendamine (täiskasvanute nõustamine, lastepsühhiaater, erinevad teraapia vormid, kogemusnõustamine, vanemlusprogrammid, koolikõlbulikkuse hindamine; HEV õppe korraldamise tugi koolidele ja spetsialistidele;
10. Säilitada maakonnas HEV õpilasi õpetav Kiigemetsa Kool riigikoolina või tagada KOV-üksustele piisav rahastus vähemalt ühe HEV kooli ülalpidamiseks maakonnas.

5.4 Liikuvus: teedevõrk ja ühistransport

Seos maakonna strateegiliste võtmeteemadega

Elanike liikumisvõimalused on üheks ettevõtluse tootlikkuse kasvu eelduseks ning elukoha väärtuse tõstjaks. Ühelt poolt tagavad head liikumisvõimalused laiemat tööjõuareaali iga konkreetse ettevõtte jaoks, teiselt poolt aga survestab see ettevõtteid tasuma oma töötajatele kõrgemat palka, kuivõrd head ühendused suuremate keskustega (nt Tartu ja selle lähiümbrusega) pakuvad maakonna elanikele laiemaid valikuvõimalusi töökohtade osas. Toimivad transpordiühendused ja hea juurdepääsetavus kiiretele ühendustele vähendavad tootmisettevõtete logistikakulusid kaupade veol.

Teed ja eriti linnatänavad on oluline asulamiljöö osa, millest sõltub elukoha väärtus. Kergliiklusteede võrgustik pakub turvalisi, keskkonnasäästlikke ja paindlikke võimalusi asulate ja nende tagamaade ühendamiseks. Transporditaristu kvaliteet tervikuna on oluliseks elukeskkonna turvalisuse teguriks. Ühistranspordi peatuste ja terminalide olukord pakub esmase kuvandi asulast selle külastajatele. Esialgsed tõendid osundavad ka sellele, et kohalik ja maakondlik tasuta ühistransport võib soodustada elanikkonna suuremat osalust ühiskondlikus elus – tööturul, kultuuri- ja spordielus, kogukondlikus seltsielus, teenuste tarbimises.

Arendamist vajab nõudepõhine transport, kuna ressursside otstarbekas kasutamine ei võimalda kõikide soovidele vastavat ühistranspordivõrku käimas hoida. Seetõttu tuleb arendada inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks töötada välja töötav ja vajadustele vastav nõudepõhine ühistransport.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Ühistranspordi planeerimisel erinevate sihtgruppide esindajate kaasamine (kohalike omavalitsuste spetsialistid, Töötukassa, tööandjad, haridussüsteem, huviringide pakkujad, teenindavad ametid, kogukonnad);
2. Maakondade ülene koostöö ühistranspordi teemal;
3. Maakonna ühistranspordi liinivõrgu optimeerimine Jõgevamaa Ühistranspordikeskuse (JÜTK) eestvedamisel järgmiste põhimõtete alusel: a) lähiliinid, mis ühendavad vallakeskusi nende lähitagamaa ja endiste vallakeskustega; b) vallakeskuste vahelised kiiremad liinid; c) paindlikud lahendused hajaasustuses – doteeritud sõidujagamise; külataksode süsteemi arendamine dispetšeriga Jõgeval; logistiline tarkvaralahendus; nõudevedu; e) õpilasveo ja sotsiaaltranspordi

- lõimimine ühtsesse liinivõrku; d) maakondliku liinivõrgu (sh nõudeveo) sõiduplaanide ühildamine rongiliikluse ja linnadevaheliste bussiliinidega; e) nutikate keskkonnasäästlike lahenduste (tõukerattad, elektriauto, jalgratas, roller) kasutamine süsteemi osana;
4. Maakondlike liikuvusuuringute ja ühistranspordi optimeerimise analüüside läbi viimine;
 5. Veetranspordi arendamine ja ligipääsude tagamine Peipsi järvele ning teistele veekogudele, sh randumiskohtade arendamine (kaid, slipid jne);
 6. Valla teede tolmuva katte alla viimine;
 7. Kohalike kergliiklusteede võrgustike välja ehitamine;
 8. Turvaliste jalgrattaparklate süsteemi väljaarendamine - kaameraga ja katusega jalgrattaparklad transpordipeatustes ja haridusasutuste juures, lihtsamad lahendused muude teenuseid osutavate asutuste juures, asulakeskustes ja elamualadel;
 9. Bussipeatuste ja ristmike valgustamine (võimalusel taastuvenergia baasil);
 10. Uute tööstusalade puhul liikuvustaristu välja arendamine, sh sõidu- ja kergliiklusteed;
 11. Teed koos kergliiklusteedega kaupade transpordiks, aga ka inimeste tööle saamiseks.

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Jätkata riigimaanteede mustkatte alla viimist vastavalt riigi teehoiukavale ja maakonnaplaneeringule;
2. Uuendada riigi teehoiukava lähtudes maakonnaplaneeringutes määratletud prioriteetidest, rekonstrueerida ja remontida riigimaanteid vastavalt uuendatud riigi teehoiukavale;
3. Oluliselt suurendada riigipoolset rahastust kohalikele omavalitsustele kohalike teede korrashoiuks ja rajamiseks (tööstusalade taristu, elamualade elukeskkonna väärtuse tõstmine, tolmuwabade katete ehitamine);
4. Rekonstrueerida Tapa-Tartu raudtee kahe rööpapaariga raudteeks ning ehitada selleks välja maakonnaplaneeringus kirjeldatud kahetasandilised ristmikud ja kogujateed;
5. Jätkata kohalike kergliiklusteede ehituse kaasfinantseerimise toetusmeetmega;
6. Jätkata liiklusohutuse programmiga maakonna riigiteedel asuvate ristmike ja bussipeatuste ümberehitamiseks.
7. Kavandada maanteede, mille kõrval ei ehitata välja kergliiklusteid, rekonstrueerimisel autode sõidurajast paremal jalakäijate ja ratturite turvaliseks liikumiseks piisavalt lai liikumisriba;
8. Muuta linnadevaheliste liinilubade väljastamise tingimusi selliselt, et kokku lepitud peatused vastaksid kohalikele vajadustele ning maakondliku liiniveo korraldajal oleks võimalik nendega oma sõiduplaani kujundamisel arvestada;
9. Muuta (leevendada) maakondlike avalike liinivedude doteerimistingimusi selliselt, et ühistranspordikeskustel oleks võimalik ja motiveeriv rakendada kohalikest vajadustest lähtuvaid paindlikke liikuvus- ja klientide tasustamise lahendusi – nt hajaasustusega piirkondades sõidujagamisteenuse doteerimine, põhjendatud liikumisvajadusega elanikele transporditoetusi määraates, külaseltsidele anda võimalus määrata osa kulude kasutamist; Tasulise ühistranspordi taaskestamine piletitulu suunamine kohaliku transpordi arendamiseks.
10. Muuta kehtetuks transpordikulude maksustamine erisoodustusmaksuga;
11. Luua tingimused rahvusvahelise rongiühenduse loomiseks Jõgevalt Riiga;

12. Suurendada Tartu lennujaama regulaarlendude sihtkohtade arvu;
13. Puhu risti transporditerminali välja arendamine JÜTK, Transpordiameti ja eraettevõtjate koostöös – autode ja jalgrataste parkla, turvaline bussipeatus.

5.5 Kommunaalteenused, energeetika ja tehniline taristu

Seos maakonna strateegiliste võtmeteemadega

Kaasaegne tehniline taristu on ettevõtete tootlikkuse kasvu eelduseks. Tootmisettevõtete areng nõuab varustatust piisava võimsuse ja konkurentsivõimelise hinnaga energiaressurssidega. Andmeside kiirus on kriitiliseks teguriks IT-majanduse arengus ning e-teenuste (sh suhtlus riigiga) laienes vajalik iga ettevõtte sujuvaks toimimiseks.

Tehnilisel taristul tuginevate kommunaalteenuste kvaliteet – soojuslahenduste energiasäästlikkus, kvaliteetne joogivesi, toimiv jäätmevedu, kodused andmesideühendused – mõjutab olulisel määral eluaseme väärtust. Elukoha looduskeskkonna kvaliteedi tagamiseks tuleb saavutada veemajanduse keskkonnasäästlikkus – ÜVK süsteemide välja arendatus piisava kontsentratsiooniga reostuskoormusega tiheasustusaladel ning keskkonnasäästlike kohtkäitluslahenduste kasutus hajutatud koormuse korral. Jäätmemajanduse toimimise üheks vahetuks kohaliku elukeskkonda parandavaks eesmärgiks on isetekelise loodusreostuse vältimine.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Maakonnaülene koostöö tehnilise taristu arendamisel. Arendada koostööd Tartu regiooni Energiaagentuuriga ja teiste valdkondlike kompetentsikeskustega, sealhulgas maakonna elanike teadlikkuse tõstmise eesmärgil energiasäästu saavutamiseks jne.
2. Ringmajanduse teadlikkuse ja kompetentside arendamine, sealhulgas ettevõtete koostöö edendamine (nt teemal, kuidas reoveesete tagasi loodusesse saada - kasutada näiteks haljastuses, tee-ehituses);
3. Jäätmemajanduse arendamine ringmajanduse põhimõtete alusel – liigiti kogumise osakaalu suurendamine; hankelepingutes jäätmete ringlusesse võtmise nõuete tõstmine; avalikel üritustel joogivee- ja korduskasutuslahendused, toiduraiskamise vähendamine; piirkondlike jäätmejaamade taaskasutusvõimekuse suurendamine;
4. Torma prügi ümberkujundamine jäätmete ümbertöötlemise keskuseks;
5. Kiire interneti võimaluste loomine maapiirkondadesse – kaugtöö tegemise võimekuse tagamiseks aga ka nutika, innovaatilise tehnoloogia kasutusele võtuks;
6. Taastuenergia – mainekujundus, poliitiline lobitöö, tehniline valmisolek;
7. Elamumajanduse arendamine kui eeldus töökohtade loomiseks;
8. Vee kättesaadavus tootmiseks hajaasustuses. Hajaasustuse programmi kaasfinantseerimise tagamine;

9. Olemasolevate või perspektiivsete tööstusalade puhul tehnilise taristu (valgustus, vesi ja kanalisatsioon, elekter, side) väljaarendamine;
10. Ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine ja rajamine, sh sademevee lahendused;
11. Üldine veevarustuskindluse tõstmine – reservpuhastite väljaehitamine ja piirkondlike kasutuskokkulepete sõlmimine;
12. Üldhuviteenuste (st gaasi-, elektri-, soojusenergia-, vee- ja kanalisatsiooni-, jäätmekäitlus-, ühistranspordi-, posti- ja sideteenuste) toimepidevuse tagamine;
13. Munitsipaalhoonete ja tänavavalgustuse rekonstrueerimine energiasäästlikuks;
14. Soojamajanduse kaasajastamine (katlamajad, trassid);
15. Jõgede, järvede ja tehiseveekogude puhastamine ja paisude korrastamine;
16. Kriisiolukordade lahendusteks valmiduse tõstmine (evakuatsioonidega seonduv, elektri- ja sidesüsteemide väljaehitamine ja arendamine, (mobiilsete)generaatorite tagamine erinevates piirkondades evakuatsiooni hoonetes sh elektrisüsteemide väljaehitamine generaatorite ühendamiseks jne).

Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Toetada taristu väljaarendamist, renoveerimist ja arendamist asulates (ÜVK, kergliiklusteed, transiitteed, sillad jne);
2. Tagada kõigi ohtlike jäätmete tasuta ja regulaarne kogumine (sh eterniidi ehitusjätmed);
3. Jätkata hajaasustuse programmiga ning suurendada selle rahalist mahtu ja laiendada seda ettevõtetele;
4. Ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimise ja rajamise toetusmeetmete kujundamine lähtuvalt omavalitsuste vajadustest;
5. Tagada tasuvuse tagamiseks toetusmeetmed kohalikel taastuvatel ressurssidel põhineva energia tootmiseks;
6. Tagada toetused tehnilise taristu viimase miili väljaehitamiseks ettevõtjatele ja majapidamistele (sh elekter ja gaas, lairiba internetiühendus);
7. Tagada toetused jäätmekäitlussüsteemi arendamiseks,;
8. Toetada veekogude ja veekogude äärte puhastamist, sealhulgas vaadete avamist veekogudele;
9. Jätkata KOV avalike hoonete ja eraisikute energiatõhususe meetmega (CO2).
10. Elektrivõrgu võimekuse tõstmine taastuvenergia tootmise jaoks.

5.6 Puhkemajandus ja turism

Seos maakonna strateegiliste võtmeteemadega

Puhkemajanduse ja turismi arendamisel peaks läbivaks eesmärgiks olema valdkonnas tegutsevate ettevõtete – majutusasutused, toitlustus, puhketeenused – tootlikkuse kasv, mis väljenduks nii ettevõtjate kasumis kui ka töötajate töötasus. Vajalik on turismitoodete ja toetavate teenuste kvaliteedi tõstmine, ööbijate osakaalu tõstmine (st läbisõiduturismi osakaalu vähendamine), parimate eeldustega turisminiššide (kultuuriturism, pereturism, maaturism, agroturism, loodusturism, perspektiivis ka toidu- ja elamusturism) eelisarendamine.

Turismi- ja puhkemajanduse sihtkohtade (atraktsioonide) areng pakub tegevusvõimalusi ka kohalikele elanikele. Turismi oluline roll kohalikus arengus seisneb toitlustuse, asulamiljöö, meelelahutusteenuste nõudlikuma nõudluse kujundamises, mis sellisena toimib kui elukeskkonna ja elukoha väärtuse kasvu mootor. Turismi areng eeldab maakonna tuntust ja positiivset mainet. Teisest küljest, maakonna külastajate muljed (külastuskogemus) kujundavad maakonna mainet ja selle läbi elanike maakondliku identiteedi olulisust ja iseloomu.

Turismipakettide koostamisel on vaja rohkem suunata ettevõtteid koostööle ja leida piirkonna turismivedurid. Jõgevamaal on viimastel aastatel valminud ja valmimas olulisi turismiatraktsioone – Kalevipoja Muuseum, Põltsamaa loss, Kuremaa loss.

Maakondlikud arendustegevused ja arenguideed

1. Jõgevamaa koostöö maakonna mainekujundamise ja turundamise eesmärgil;
2. Jõgevamaa mainekujunduskava struktuurse tegevusplaani koostamine ja ellu viimine, seal hulgas süsteemsed tegevused, mis on suunatud ettevõtetele ja elanikele;
3. MARO teeb koostööd KOV-de ja ettevõtjatega, Jõgevamaa Koostöökoja, Peipsimaa Turismiga, Kesk-Eesti DMO-ga, ja Lõuna-Eesti DMO-ga, koordineerib turismiturundust ja tootearendust, viib ellu mainekujunduslikke tegevusi ja kohaturundust sise- ja välisturgudel;
4. MARO viib ellu koostöös omavalitsustega maakonna maine/turundusstrateegia ning tegevuskavad;
5. Koostöös muuseumidega kaardistatakse kultuuripärand (kohalikud legendid), kodulooüringud - Jõgevamaa lood, kodulooliste foto- ja video jm konkursside läbiviimine, auhindamine;
6. Kultuuri- ja sporditurismi maakondlike ühispakettide arendamine MARO, DMO-de ja spordiliidu eestvedamisel - kodukandi giiditeenus, kaasaegsed kohaviidad, koostöö kultuurikollektiivide/kultuuritöötajate ja turismiettevõtjate vahel turistidele meelelahutuse pakkimisel, pakettide ühisturundus;
7. Koostöös DMO-dega toimub aktiivne koostöö erinevate valdkondade vahel; kultuuri, toidu, turismiobjektide, loomemajanduse, looduse/maastiku, ettevõtluse sidumine piirkonna tootearenduses, ühispakettide loomine, tootetutvustusreisid, erinevad innovaatilised lahendused, siseturundus, ühisturundus, ristturundus jne.;

8. Elektroonilise meedia arendus, informatsiooni esitamine erinevates keeltes;
9. Turismiasjaliste võrgustikutöö ja ühised koolitused;
10. Peipsimaa, Vooremaa ja Põltsamaa puhkemajanduspiirkondade säilimise tagamine, arendamine ja turundamine puhkealade võrgustikuna;
11. Suuremate transpordisõlmede ja peatuste kujundamine piirkondliku ja maakondliku identiteedi edastajateks ja turismiinfo kandjateks;
12. Turismiettevõtluses töömalevate tutvustamine;
13. Turismiinfrastruktuuri parandamine ja kaasajastamine;
14. Valmisolek kliimasoojenemise tulemusel suurenevaks rahvusvahelise turismi laineks;
15. Karavanide parkla võrgustiku arendamine;
16. Kolmikpööre (kliima-rohepööre, digipööre, innovatsioon) turismis;
17. Puhkemajandust toetavate majutuskohdade väljaarendamine;
18. Puhkemajandust toetav maastikukujundus ja –hooldus: järvekallaste jms vaadete avamine külastajale, maastikuarhitekti kaasamine vaadete kujundamisel;
19. Traditsiooniliste maineürituste toetamine, edasiarendamine ning koordineeritud ja tulemuslik ühisturundamine.

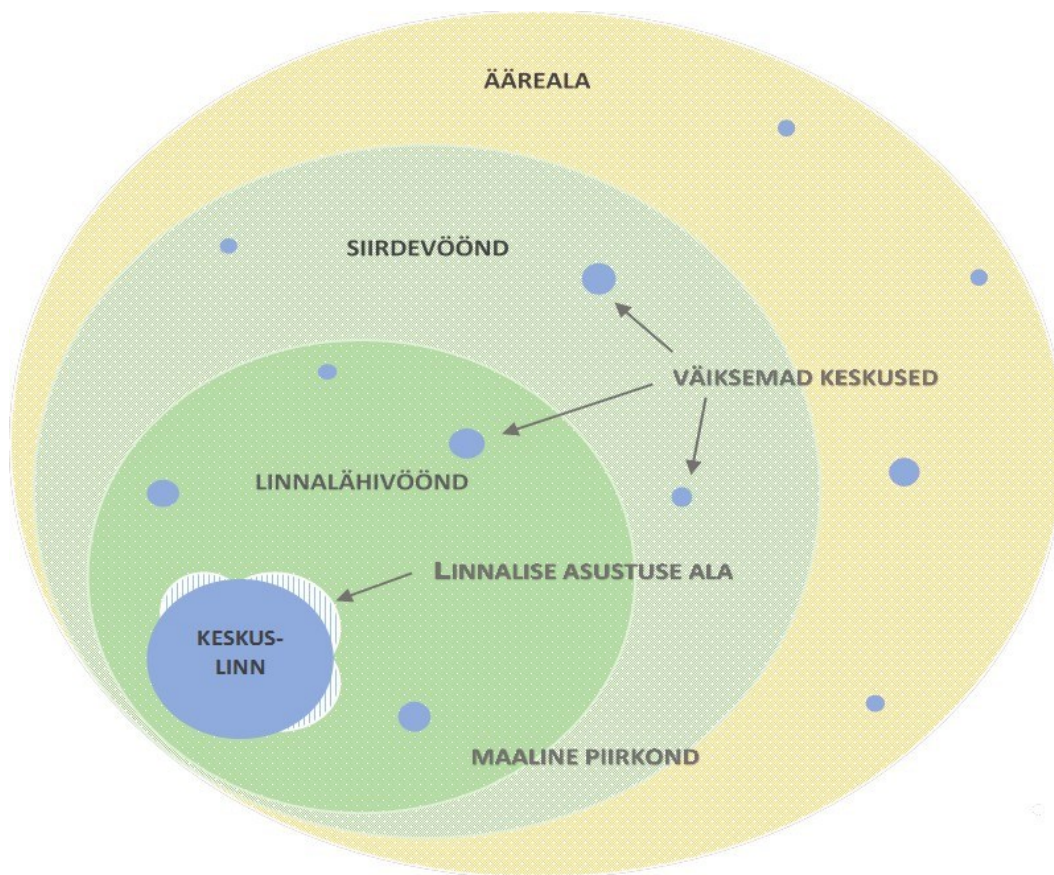
Ettepanekud riikliku poliitika kujundamiseks

1. Tagada piisav rahastus maakondliku turismialase arendus-, koordineerimise ja turundustegevuse jätkamiseks ja laiendamiseks;
2. Riigi töökohtade pealinnast välja viimise programmi;
3. Jätkata investeringutoetustega turismiatraktsioonide arendamisel;
4. Jätkata väärtusliku asulamiljööga alade heakorrastamise toetamist ;
5. Siseriikliku ja rahvusvahelise laevaliikluse arendamine Peipsi ja Pihkva järvedel.

6. Toimepiirkonnad ja keskuste võrgustik

Väljavõte Jõgeva maakonnaplaneering 2030+ peatükist 2. „Asustusstruktuur ja asustuse suunamine“²⁵.

Maakonnaplaneeringutes käsitletakse asustusstruktuuri joonisel toodud mudeli järgi, mis näitab ära asustuse suunamise võtmekomponentide – toimepiirkonna, keskuste võrgustiku ja linnalise asustuse ala – omavahelised seosed.

²⁵ Jõgeva maakonnaplaneering 2030+, kehtestatud Jõgeva maavanema 01.12.2017 korraldusega nr 1-1/2017/305, lk 11, <https://maakonnaplaneering.ee/jogeva-maakonnaplaneering-2030->

Üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ kohaselt hajalinnastunud ruum seob tervikuks kompaktsed linnad, eeslinnad ja traditsioonilised külad, väärtustades kõiki neid elamisviise võrdselt ühepalju. Hajalinnastunud ruumi inimsõbralikkuse ja majandusliku konkurentsivõime tagavad eeskätt looduslähedane keskkond ja hästi sidustatud asulate võrgustik. Hajalinnastunud ruumis on kombineeritud linnas pakutavate kvaliteetteenuste kättesaadavus, linlik ja liikuv eluviis ning maal elamise eelised.

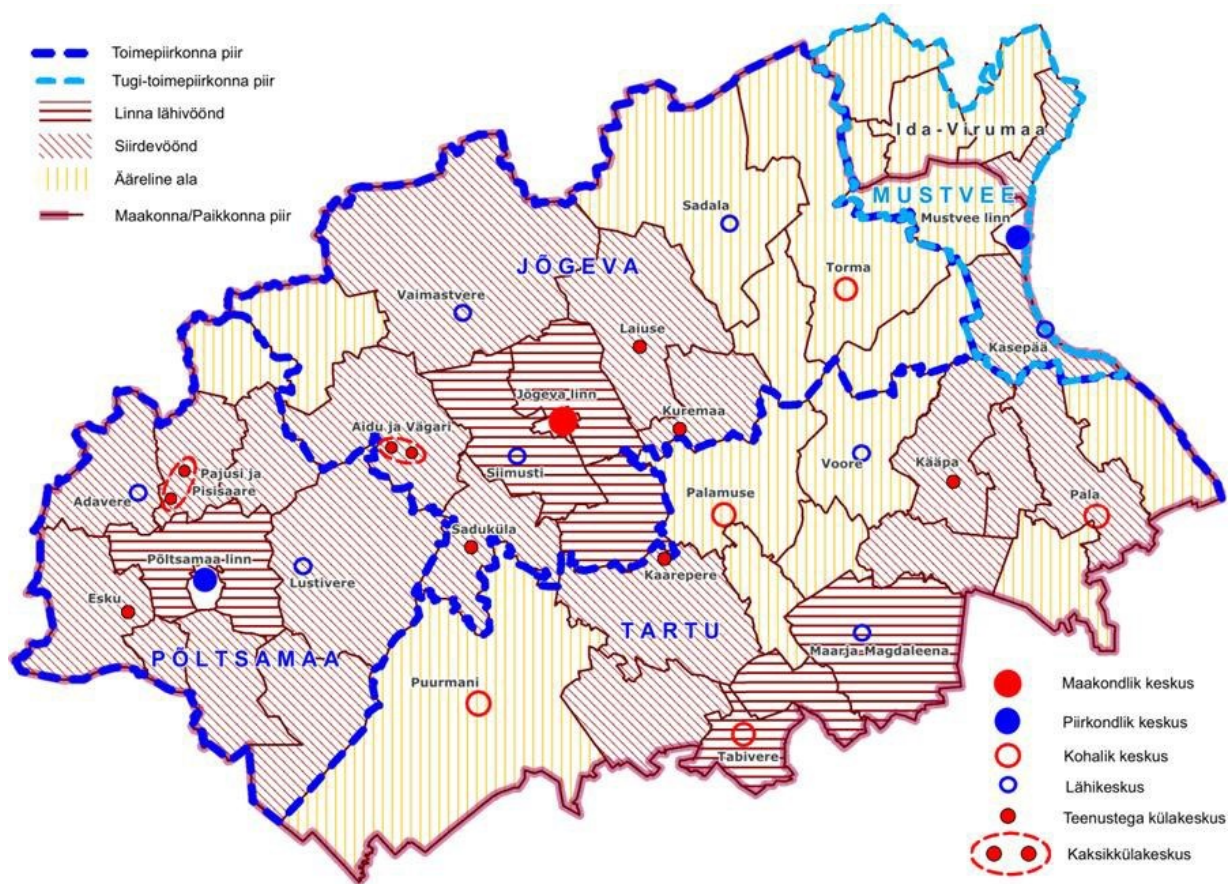
Jõgeva maakonna olemasoleva asustusstruktuuri moodustavad kolm kompakset linna, alevikud ja traditsioonilised külad st tegemist on hajalinnastunud ruumiga. Jõgeva maakonnas moodustuvad toimepiirkonnad ja keskuste võrgustik on nähtavad joonisel 1 Põhijoonis, täpsemad selgitused on kirjas maakonnaplaneeringu seletuskirja peatükis 2 „Asustusstruktuur ja asustuse suunamine“.

Toimepiirkonna keskus peaks olema kompaktse ja kvaliteetse linnaruumiga linn, mis pakub töökohti, konkurentsivõimelist haridust ja heatasemelisi teenuseid ning kuhu toimub igapäevane liikumine marsruudil elukoht – töökoht – igapäevateenused. Toimepiirkond on ala linna ehk keskuse ümber, mille maalisel tagamaal paiknevad alevikud ja osad külad, mis toimivad väiksemate keskustena moodustades keskuste võrgustiku. Väiksemate keskuste ülesandeks on tagada piirkonnas vajalike teenuste kättesaadavus. Maakonnaplaneeringuga käsitletakse olemasolevaid kompaktsed linnu toimepiirkonna keskustena ja ümbritsevat maalise asustusega ala toimepiirkonnana ehk tagamaana.

Maakonna keskuste võrgustik moodustub erineva taseme keskustest, mille taseme määramisel on lähtutud elanike elukohtade, töökohtade ja erinevate teenuste paiknemisest. Samuti on arvestatud funktsionaalsete seostega, millised keskused ja tagamaad koos toimivad. Keskuste määramise eesmärgiks on tagada kogu maakonnas töökohtade ja mitmesuguste teenuste sh haridusasutuste kättesaadavus ning seeläbi tagada elukvaliteet nii linnades kui ka maapiirkondades. Keskuste määramisel on lähtutud olemasolevast asustusstruktuurist, rahvastikuproгноosist, haridusvõrgu prognoosist ja keskuste ajaloolis-kultuurilisest taustast.

Linnalise asustuse ala (vt Jõgeva maakonnaplaneeringu seletuskirja peatükk 2.2.1. „Linnalise asustuse alad“) on ühtset taristu väljaarendamist eeldava, linnalise asustuse arenguks kavandatud ala. Linnalise asustuse ala hõlmab elamualasid, äri- ja tootmispiirkondi ning neid täiendavaid puhkealasid. Linnalise asustuse alade määratlemise eesmärk on suunata asustust (sh töökohtade ja teenuste koondumist) läbi ala asustustiheduse säilitamise ja kompaktsuse tõstmise. Linnalise asustuse aladena ei käsitleta monofunktsionaalset asustust (nt suvilapiirkonnad).

Linnalise asustuse ala on maakonnaplaneeringus määratletud eesmärgiga säilitada nende alade kompaktsus, et jätkuvalt kahaneva rahvaarvu tingimustes koondada elu- ja töökohad.

Jõgeva maakonnas liiguvad elanikud valdavalt nelja linna suunas: Jõgeva, Põltsamaa ja Mustvee ning ka regionaalse keskuse Tartu suunas. Seetõttu on Jõgeva maakonnas määratud toimepiirkondadeks Jõgeva, Põltsamaa ja Tartu ning tugi-toimepiirkonnaks Mustvee. Jõgeva ja Põltsamaa toimepiirkondade keskusteks on vastavalt Jõgeva linn ja Põltsamaa linn ning Mustvee tugi-toimepiirkonna keskuseks on Mustvee linn. Tartu toimepiirkonna keskus Tartu linn asub Tartu maakonnas. Toimepiirkondade ja tugi-toimepiirkondade keskused on olulised töökohtade, hariduse ja muude põhiteenuste efektiivsema ja kvaliteetsema pakkumise tagamisel.

Toime- ja tugi-toimepiirkondade suuruse määramisel on lähtutud inimeste olemasolevatest ja perspektiivsetest pendelrände mustritest, paikkonnas kohapeal töötajate osatähtsusest ning perspektiivsetest haridusasutuste (põhikoolid ja gümnaasiumid) ümberkorraldamisest.

Toimepiirkondi saab arendada keskuses pakutavate töövõimaluste avardamisega, mis tagab maakonnas praeguse asustusstruktuuri säilimise ja tugevnemise. Sellele aitab kaasa ka keskuse spetsialiseerumine ja oma niši leidmine rahvusvahelises või Eesti-siseses tööjaotuses.

Toimepiirkonna keskuslinnast (toimepiirkonna või tugi-toimepiirkonna keskus) kaugenedes elanike seotus linnaga väheneb. Selle järgi, kui suur osa elanikest igapäevaselt sõidab keskuslinna, eristatakse

toimepiirkonnas kolme vööndit: linna lähivöönd, kus elanike seotus keskuslinnaga on suurim, siirdevöönd ja ääreline ala, kus elanike seotus linnaga on väiksem. Toimepiirkonna linna lähivöönd on ala, kus on 31% ja enam inimestest keskuslinnaga tihedalt seotud. Maakonnas on sellised vööndid tekkinud Jõgeva linna ja Põltsamaa linna ümber. Toimepiirkonna siirdevöönd on ala, mille elanikest 16-30% on seotud keskuslinnaga. Toimepiirkonna ääreline ala on keskuslinnast kõige kaugemal asuv ala, mille elanikest 15% ja vähem on seotud keskuslinnaga.

Keskuslinnast kaugemal muutuvad oluliseks eluvajalike teenuste pakkujatena kohalikud väiksemad keskused. Toimepiirkondade säilimise ja tugevnemise ning keskuslinnaga seose tagamiseks on maakonnaplaneeringuga kavandatud erinevate vööndite arendamise põhimõtted.

Keskused on jagatud hierarhiliselt neljaks tasemeks: maakondlik keskus, piirkondlik keskus, kohalik keskus ja lähikeskus. Nendes keskustes on määratud soovituslikult pakutavad teenused (vt Jõgeva maakonnaplaneeringu seletuskirja peatükk 2.1.5. „Teenused“). Lisaks eeltoodud keskustele on käesolevas maakonnaplaneeringus näidatud ära teenustega külakeskused ja kaksikkülakeskused, kus tuleks säilitada olemasolevaid pakutavaid teenuseid seni, kuni püsib vastava teenuse kliendibaas. Teenustega külakeskused ja kaksikkülakeskused on olulised vastavale piirkonnale ning on kujunenud ajalooliselt mingi teenuse või teenuste pakkujaks.

Jõgeva maakonnaplaneeringus on erineva tasemega keskustes määratud teenused, mida on soovitatav minimaalselt pakkuda. Määratud teenuste olemasolu keskuskeskuses aitab tagada keskuste võrgustiku säilimise ning parandab inimeste elukvaliteeti ja teenuste kättesaadavust. Teenuste nimekiri on soovituslik ning vastavalt võimekusele võib keskuskeskuses pakkuda rohkem teenuseid, kui määratud.

Piirkondlikest eripäradest tulenevalt ei ole kõikides keskustes kõiki soovitatavaid teenuseid, seetõttu tuleb üksikute teenuse tagamiseks kaaluda ja rakendada erinevaid parendusvõimalusi:

- teenuse tekitamine;
- ühistranspordi korraldamine teenuse kättesaadavuse parandamiseks;
- paindlikud lahendused (teenuse toomine inimeseni).

7. Jõgevamaa arengustrateegia seosed maakonna kohalike omavalitsuste arengukavadega, piirkondlike ja riiklike strateegiadokumentidega

Jõgevamaa arengustrateegia suunab Jõgevamaa arengut koos maakonna kolme valla – Jõgeva, Põltsamaa ja Mustvee valdade - arengukavadega ning Jõgeva maakonnaplaneeringuga. Endiste Avinurme ja Lohusuu valdade territooriumite osas on ruumilise arengu aluseks Ida-Viru maakonnaplaneering.

Olulised strateegilised otsused, millega Jõgevamaa arengustrateegia arvestab, on tehtud ka piirkondlike koostööorganisatsioonide tegevust suunavates arengudokumentides ning siinsete riigiasutuste arengukavades.

Lisaks on aluseks võetud järgmised 2022. a koostatud uuringud ja kavad:

- Jõgeva maakonna majanduse ja ettevõtluskeskkonna arendamise võimaluste uuring
- Jõgevamaa liikuvusuuringu teostamine ja liikuvuse tulevikunägemuse seadmine
- Maakonna tervise ja heaolu ülevaade
- Jõgeva maakonna energia- ja kliimakava

Maakonna arenguks loovad tingimusi ja võimalusi riiklikud valdkondlikud arengudokumendid, millest Jõgevamaa arengu kavandamisel käsitleti olulisematena:

- Sidusa Eesti arengukava 2030
- Siseturvalisuse arengukava 2020-2030
- 21. sajandi raamatukogu visioonidokument
- Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030
- Haiglavõrgu arengukava
- Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035
- Turismistrateegia 2022-2025
- Üleriigiline planeering „Eesti 2030+”
- Kultuuri arengukava 2021-2030
- Heaolu arengukava 2023-2030
- Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030
- Reaalajamajanduse visioon 2020-2027

Maakonna areng sõltub olulisel määral riigi pikaajalisest arengustrateegiast „Eesti 2035”, Eesti maaelu arengukava ja regionaalse arengu tegevuskava maakonna vajadusi arvestavast ja tulemuslikust elluviimisest. Samaaegselt panustatakse Jõgevamaa arengustrateegia prioriteetide raames kavandatud tegevustega nende riiklike strateegiadokumentide eesmärkide saavutamisesse.